

Identification and Prioritization of Components for Measuring Cultural Sustainability in Urban Areas through Meta-Synthesis Method

Seyed Hadi Hosseini^{1✉} | Omid Gholami²

1. Corresponding Author, Research center of Geographical Studies & Social Sciences, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran. Sh.hosseini@hsu.ac.ir
2. Master of Geography & Urban Planning, Teacher in the Ministry of Education, Torbat Haydarieh, Iran. gholamiomid25@yahoo.com

Article Information

Research Paper

Vol: 16
No: 59
P: 125-151
Received: 2024-09-02
Revised: 2025-01-20
Accepted: 2025-01-25
Published: 2025-05-01

Keywords:

- Culture
- Cultural Sustainability
- Urban areas
- Meta-Synthesis,
- Components

Cite this Article:

Hosseini, Seyed Hadi & Gholami, Omid. (2025). Identification and Prioritization of Components for Measuring Cultural Sustainability in Urban Areas through Meta-Synthesis Method. *Journal of Arid Regions Geographic Studies* 16(59): 125-151. doi: 10.22034/jargs.2025.476382.1136

Publisher: Hakim Sabzevari University

© The Author(s)

 [10.22034/jargs.2025.476382.1136](https://doi.org/10.22034/jargs.2025.476382.1136)

Abstract

Aim: This research aims to deepen the understanding of the role of culture in the sustainability of urban environments, particularly by identifying and introducing the key components and indicators essential for evaluating cultural sustainability in cities

Material & Method: The meta-synthesis method has been used to identify and extract the components and indicators of cultural sustainability in urban areas.

Finding: The research findings indicate that the primary components for measuring cultural sustainability can be categorized into 12 key components: cultural identity, cultural infrastructure, cultural discourse and interactions, cultural heritage, cultural diversity, cultural vitality, cultural participation, cultural capital, cultural governance, cultural economy, cultural resilience, and sense of place. Among these 12 identified components, 11 are common in both Persian and English literature, with only one distinction: cultural discourse and interactions in Persian literature versus cultural resilience in English literature. The prioritization of the identified components reveals that, in Persian texts, the three highest-priority components are cultural identity, cultural infrastructure, and cultural diversity. In contrast, the three prioritized components in English texts are cultural identity, cultural heritage, and cultural economy. The components with the least representation are cultural participation and cultural capital in Persian literature, as well as cultural participation and resilience in English literature.

Conclusion: Given the existing gaps in measuring cultural sustainability in urban areas and the minimal number of studies conducted, there is a pressing need for further theoretical and empirical research to establish objective indicators for assessing cultural sustainability and to evaluate the reliability and validity of measurement tools.

Innovation: The most significant innovative and practical aspect of this research is that a comprehensive study addressing the identification of cultural sustainability components based on a meta-synthesis method and reviewing over 40 domestic and international studies has not yet been conducted.

Extended Abstract

1. Introduction

In recent decades, the growing emphasis on sustainable development has heightened awareness of the relationship between urban environments and culture. Initially, after the "Our Common Future" report, sustainable development was primarily framed around three pillars: environmental, economic, and social dimensions, with culture often treated as a social aspect. UNESCO played a pivotal role in promoting the connection between culture and development, particularly during the "Decade of Culture and Development" (1988-1997), which resulted in the influential report "Our Creative Diversity" in 1995. This report advanced the understanding of culture's role in sustainable development, reflected in subsequent international policy documents. Three key approaches to understanding culture in the context of sustainable development have emerged. The first approach positions culture as the fourth pillar alongside the environmental, social, and economic dimensions, highlighting its role in preserving heritage and practices. The second sees culture as an enabler that translates different sustainability issues into diverse cultural contexts. The third and arguably most significant approach treats culture as a holistic foundation that integrates environmental, social, and economic elements, framing them within cultural imperatives. Despite the predominance of the first approach in existing research, the complexity and subjectivity of sustainable development suggest the need to embrace the third approach to define and assess sustainability tailored to specific communities adequately. In Iran, however, scholarly discourse on cultural sustainability remains limited compared to international discussions. This study aims to explore these various dimensions of cultural sustainability and address pertinent research questions based on existing theoretical and empirical frameworks.

- What are the important and key components in measuring cultural sustainability identified in both English and Persian sources? Are there differences in the identified components between Persian and English sources?
- Which of the identified components holds greater priority and significance? Is there a notable difference between English and Persian sources in this regard?

2. Materials and Methods

This research seeks to identify key components and indicators for measuring cultural sustainability in urban areas by analyzing published resources at national and international levels. It is an applied study that employs a descriptive method for data collection. Using the meta-synthesis technique, a qualitative research approach, the study systematically reviews relevant documents to enhance understanding of the topic. Meta-synthesis generally involves two perspectives as the "integrative approach," consolidates previous studies by identifying common themes and reliable variables, and the "interpretive synthesis," which focuses on comparing and interpreting prior research. This study primarily emphasizes the integrative approach while considering aspects of interpretive synthesis to ensure comprehensive analysis.

3. Results and Discussion

This research outlines a structured approach to presenting findings on assessing cultural sustainability in urban areas, comprising six sequential stages. The first stage involves formulating the research question to identify the key components and indicators for measuring cultural sustainability. This includes addressing four essential questions: "What" pertains to the main research question, "Who" identifies the target population, "When" specifies the study's timeframe, and "How" outlines the methodology. The second stage is a systematic review of the literature. Relevant documents and articles were sourced using specific keywords in both Persian and English databases. The research population included articles published in domestic databases such as the Comprehensive Human Sciences Portal, NoorMags, and MagIran, as well as international databases like ScienceDirect, Google Scholar, and Emerald. In the third stage, appropriate resources were selected. Due to the limited number of Persian publications, all available sources were reviewed, leading to the selection of 21 Persian studies for analysis. Articles were initially screened for English sources based on titles and abstracts, followed by a rigorous evaluation using the CASP checklist, resulting in 21 high-quality English articles. The fourth stage involves data extraction. From the 21 Persian sources, 83 primary codes were identified, appearing 772 times in various forms. This study also incorporated international literature, resulting in 139 unique primary codes extracted from 21 final sources encountered 1,725 times. The fifth stage focuses on the analysis and synthesis of qualitative findings. Initial codes from both Persian and English texts were analyzed and synthesized into axial codes and main categories. In Persian literature, 83 initial codes were condensed into 22 axial codes, which were further summarized into 11 main categories reflecting cultural sustainability dimensions. In the English literature, 39 axial codes were similarly condensed into 11 main categories. The final stage presents and interprets the

findings. The synthesis of texts and studies revealed 11 main factors for assessing cultural sustainability in urban areas. Among these, 10 factors were common to both Persian and English sources, with a notable discrepancy as "cultural discourse and interactions" appeared in Persian literature, while "cultural resilience" was identified in English literature. Prioritization of the identified categories showed that, in Persian literature, the top three categories were cultural identity, cultural infrastructure, and cultural diversity. Conversely, English literature prioritized cultural identity, cultural heritage, and cultural economy. Cultural participation and cultural capital were the least represented in Persian sources, mirroring the low prioritization of cultural participation and cultural resilience in English sources. Overall, cultural identity emerged as the highest priority across both languages, while cultural participation ranked lowest. This comprehensive analysis underscores the nuanced understanding of cultural sustainability in urban contexts, highlighting both commonalities and differences in Persian and English literature.

4. Conclusions

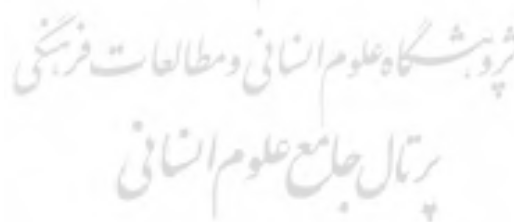
This study aims to deepen the understanding of cultural sustainability in urban settings by identifying its key components and dimensions. In Iran, limited research on this topic has hindered recognition of culture's role in urban sustainability, leading to its insufficient consideration by policymakers. A review of existing resources shows that cultural aspects of sustainability are often overshadowed by social dimensions, with social factors dominating indicators related to culture. The research emphasizes that while the current focus aligns with the first theoretical approach, viewing culture as part of sustainable development will require significant effort to advance toward broader frameworks. The study identifies twelve primary components essential for measuring cultural sustainability as 1) cultural identity, 2) cultural infrastructure, 3) cultural discourse and interactions, 4) cultural heritage, 5) cultural diversity, 6) cultural vitality, 7) cultural participation, 8) cultural capital, 9) cultural governance, 10) cultural economy, 11) cultural resilience, and 12) sense of place. Notably, eleven of these components are found in both Persian and English literature, with "cultural discourse and interactions" appearing in the Persian context and "cultural resilience" in the English context, suggesting the potential for integration of these concepts.

5. Acknowledgement & Funding

The manuscript did not receive a grant from any organization.

6. Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

مطالعات جغرافیایی مناطق خشک

شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های سنجش پایداری فرهنگی در مناطق شهری با روش فراترکیب

سید هادی حسینی^۱ , امید غلامی^۲

۱- نویسنده مسئول، مرکز پژوهشی علوم جغرافیایی و مطالعات اجتماعی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران. Sh.hosseini@hsu.ac.ir

۲- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دبیر آموزش و پرورش، تربت حیدریه، ایران. gholamiomid25@yahoo.com

اطلاعات مقاله

مقاله پژوهشی

شماره:

۱۶

دوره:

۵۹

صفحه:

۱۵۱-۱۲۵

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۶/۱۲

تاریخ ویرایش:

۱۴۰۳/۱۱/۰۱

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۱۱/۰۶

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۰۲/۱۱

کلیدواژه‌ها:

- فرهنگ
- پایداری فرهنگی
- مناطق شهری
- فراترکیب
- مؤلفه‌ها

نحوه ارجاع به این مقاله:

حسینی، سیدهادی و غلامی، امید (۱۴۰۴). شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های سنجش پایداری فرهنگی در مناطق شهری با روش فراترکیب. *مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، ۱۶ (۵۹): ۱۲۵-۱۵۱.
doi: 10.22034/jargs.2025.476382.1136

ناشر: دانشگاه حکیم سبزواری

چکیده:

هدف: هدف پژوهش، تلاش برای شناخت بیشتر جایگاه فرهنگ در پایداری محیط‌های شهری و به طور خاص تلاش برای شناسایی و معرفی مؤلفه‌ها و شاخص‌های مهم و کلیدی ارزیابی پایداری فرهنگی در شهرها است.

روش و داده: در این پژوهش از روش فراترکیب برای شناسایی و استخراج مؤلفه‌ها و شاخص‌های پایداری فرهنگی در مناطق شهری استفاده گردیده است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که مؤلفه‌های اصلی سنجش پایداری فرهنگی را می‌توان در ۱۲ مؤلفه اصلی شامل هویت فرهنگی، زیرساخت فرهنگی، گفتمان و تعاملات فرهنگی، میراث فرهنگی، تنوع فرهنگی، سرزندگی فرهنگی، مشارکت فرهنگی، سرمایه فرهنگی، حکمرانی فرهنگی، اقتصاد فرهنگ، تاب‌آوری فرهنگی و حس‌تعلق به مکان دسته‌بندی نمود. از این ۱۲ مؤلفه شناسایی شده، ۱۱ مؤلفه در بررسی منابع فارسی و انگلیسی مشترک بوده‌اند و تنها یک مورد اختلاف میان آن‌ها وجود داشته است. گفتمان و تعاملات فرهنگی در ادبیات فارسی و تاب‌آوری فرهنگی در ادبیات انگلیسی، بررسی چگونگی اولویت‌بندی مؤلفه‌های شناسایی شده گویای آن است که در متون فارسی سه مؤلفه دارای بالاترین اولویت عبارتند از هویت فرهنگی، زیرساخت‌های فرهنگی و تنوع فرهنگی. در حالی که در متون انگلیسی، سه مؤلفه دارای اولویت عبارتند از هویت فرهنگی، میراث فرهنگی و اقتصاد فرهنگ. دو مقوله با کمترین سهم نیز در منابع فارسی مشارکت فرهنگی و سرمایه فرهنگی هستند و در منابع انگلیسی نیز مشارکت فرهنگی و تاب‌آوری فرهنگی.

نتیجه‌گیری: با توجه به شکاف‌های موجود در حوزه سنجش پایداری فرهنگی در مناطق شهری و تعداد بسیار محدود پژوهش‌های صورت گرفته، ضرورت انجام پژوهش‌های نظری و تجربی بیشتر برای تدوین شاخص‌های عینی برای سنجش پایداری فرهنگی و ارزیابی پایایی و روایی ابزار سنجش ضروری است. **نوآوری، کاربرد نتایج:** مهم‌ترین جنبه‌های نوآورانه و کاربردی تحقیق این است که تا کنون تحقیق جامعی که بتواند در خصوص شناسایی مؤلفه‌های پایداری فرهنگی بر اساس روش فراترکیب و مرور بیش از ۴۰ پژوهش داخلی و خارجی بپردازد، انجام نشده است.

۱- مقدمه

طی دهه‌های اخیر، با اهمیت یافتن اندیشه توسعه پایدار در ادبیات علمی و سیاسی جهان، جایگاه و ارتباط دو مفهوم شهر و فرهنگ بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. عموماً طی دهه‌های ابتدایی انتشار گزارش آینده مشترک ما و شکل‌گیری مفهوم توسعه پایدار، ابعاد / ارکان اصلی توسعه پایدار، حول سه بعد / رکن محیطی، اقتصادی و اجتماعی تمرکز یافته (Turch, 2012; Tanguay et al., 2010; Weiland, 2006; UNESCO, 2005) توسعه پایدار مورد مطالعه قرار می‌گرفت (Soini & Birkeland, 2014). بررسی‌ها طی این دهه‌ها نشان داد که کشورهای مختلف در دستیابی به توسعه پایدار از موفقیت‌چندانی برخوردار نبوده‌اند. بسیاری از محققان دلیل آن را عدم توجه به بعد فرهنگی توسعه پایدار نسبت داده‌اند (Soini & Birkeland, 2014; Palang et al., 2017; Loach & Rowley, 2022). توجه به ارتباط میان فرهنگ و توسعه (پایدار) را به طور خاص می‌توان به یونسکو و نامگذاری سال‌های ۱۹۸۸-۱۹۹۷ به عنوان دهه فرهنگ و توسعه نسبت داد که نتیجه آن انتشار گزارش «تنوع خلق ما» توسط کمیسیون جهانی فرهنگ و توسعه^۱ در سال ۱۹۹۵ بود. از این زمان، ارتباط بین توسعه پایدار و فرهنگ در سایر اسناد و کنوانسیون‌های بین‌المللی، مانند «درون حاشیه‌ها» (شورای اروپا، ۱۹۹۷)، «کنوانسیون حفاظت از میراث ناملموس-یونسکو، ۲۰۰۱» و «کنوانسیون حفاظت و ارتقای تنوع مظاهر فرهنگی-یونسکو، ۲۰۰۵» به شکل جدی‌تری مطرح گردید (Soini & Birkeland, 2014). از جمله اقدامات و ابتکارات دیگر که برای معرفی فرهنگ به عنوان یکی از ابعاد مهم توسعه پایدار در سطوح مختلف بین‌المللی تا منطقه‌ای وجود دارد، می‌توان به اقدامات سازمان «شهرهای متحد و دولت‌های محلی»^۲ اشاره نمود. این سازمان در سال ۲۰۰۹ دستور کار ۲۱ برای فرهنگ را تصویب کرد که در آن بر مدنظر قرار دادن فرهنگ در فرآیند سیاست‌گذاری‌های محلی تأکید دارد (Agenda 21 for Culture, 2012). با این وجود، علی‌رغم این که طی سال‌های اخیر اهمیت فرهنگ به عنوان جنبه‌ای مهم از توسعه پایدار در سیاست‌های دولتی و سازمان‌های مردم‌نهاد به رسمیت شناخته شده است، اما همان گونه که چو (Chiu, 2004) و تروسپی (Throsby, 2008) عنوان می‌کنند، فرهنگ هنوز به عنوان جنبه‌ای از پایداری، نهادینه نشده است؛ زیرا به‌طور سیستماتیک در سیاست‌ها، عملکردها یا ارزیابی‌های توسعه پایدار گنجانده نشده است. در نتیجه، در اکثر سیاست‌گذاری‌های توسعه پایدار، اغلب بعد فرهنگی را به عنوان بخشی از ابعاد اجتماعی مورد بررسی قرار می‌دهند و یا این که به طور کامل آن را نادیده می‌گیرند.

علاوه بر سازمان‌ها و نهادها، در میان محققان نیز علاقه فزاینده‌ای به بررسی جایگاه فرهنگ در توسعه پایدار و پایداری فرهنگی در سطح بین‌المللی (Fakhrulddin et al., 2023; Zheng et al., 2021; Osman, 2022; Hristov & Chirico, 2022; Laine, 2016) و ملی (Habibpour Gatabi, 2023; Sakhinia et al., 2019; Salehi Milani & Mohammadi, 2010; Mokhtary Malek abadi et al., 2016) شکل گرفته است. در ارتباط با مطالعات داخلی، علاوه بر کمبود قابل توجه تعداد مطالعات مرتبط با پایداری فرهنگی، نکته مهمی که دیده می‌شود عدم تفکیک میان پایداری فرهنگی و پایداری اجتماعی در بخش عمده‌ای از مطالعات است و به بیانی دیگر، فرهنگ در زیرمجموعه بعد اجتماعی توسعه پایدار دیده شده است و نه عنوان بعدی مستقل، که این نکته خود گویای نهادینه نشدن جایگاه فرهنگ در توسعه پایدار هم در پژوهش‌های آکادمیک و هم در میان سیاست‌گذاران است.

دلیل اهمیت یافتن فرهنگ در توسعه پایدار و شکل‌گیری کلیدواژه پایداری فرهنگی را علاوه بر شکست‌ها و ناکامی‌های ایجاد شده در دستیابی به توسعه پایدار در مقیاس‌های مختلف جغرافیایی در سرتاسر جهان، می‌توان در معانی و تعاریف ارائه شده برای فرهنگ نیز جستجو نمود. از نظر یونسکو فرهنگ چیزی است که ما هستیم و هویت ما را شکل می‌دهد. قرار دادن فرهنگ در قلب سیاست‌های توسعه تنها راه تضمین توسعه انسان محور، فراگیر، عادلانه و پایدار است (Hosagrahar, 2017). علاقه فزاینده به فرهنگ و پایداری در واقع ریشه در مفهوم‌سازی‌هایی (چه گسترده و چه محدود) است که در خصوص فرهنگ وجود دارد. درک گسترده از فرهنگ، فرهنگ را شرط و مقدمه‌ای برای عمل، معنا و ارتباطات می‌کند. فرهنگ در اینجا به محتوای معنایی جوامع انسانی، الگوهای نمادین، هنجارها و قوانین جوامع انسانی اشاره دارد که انسان‌ها را از طبیعت و همچنین از انسان‌های دیگر متمایز می‌کند. در معنای محدودتر، فرهنگ به تمدن، به بهبود انسان، و به آنچه که عالی است (مثلاً در هنر و علم) اشاره دارد. در واقع فرهنگ‌ها هستند که چهارچوب‌ها و اولویت‌های اجتماع را در حوزه اقتصاد، سیاست، محیط زیست و اجتماع مشخص می‌کنند. زمانی که مفهوم توسعه در چهارچوب نظام‌های فرهنگی و چهارچوب ارزش‌ها، باورها و جهان‌بینی‌ها و

1. World Commission on Culture and Development

2. United Cities and Local Governments

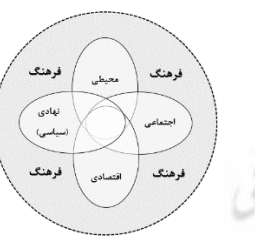
توان‌های محیطی تعریف گردید، مفهوم پایداری و پایداری فرهنگی و شاخص‌های سنجش آن نیز به عنوان وجه وصفی توسعه بایستی بر آن اساس تعریف و عملیاتی گردد.

در ارتباط با جایگاه فرهنگ در توسعه پایدار، سه رویکرد را می‌توان مدنظر قرارداد. نخست، فرهنگ به عنوان یکی از ارکان (ابعاد) توسعه پایدار در کنار سایر رکن‌ها، دوم، فرهنگ به عنوان یک توانمندساز و سوم فرهنگ دربرگیرنده موجودیت توسعه پایدار است (Soini & Dessein, 2016). در رویکرد نخست، فرهنگ در کنار ابعاد محیطی، اجتماعی و اقتصادی، به عنوان رکن چهارم توسعه پایدار مدنظر قرار می‌گیرد (فرهنگ در توسعه پایدار). به عنوان رکن چهارم، پایداری فرهنگی به حفظ شیوه‌ها و میراث بومی می‌پردازد (Ibid). در چنین رویکردی، هیچگونه ارتباطی درهم‌تنیده‌ای میان فرهنگ با سایر ابعاد توسعه پایدار وجود ندارد و صرفاً در کنار آن‌ها و به عنوان یک بعد متمایز و مشخص برای دستیابی به پایداری مورد بررسی قرار می‌گیرد و در واقع نقش فرهنگ بیشتر حمایتی است.

در رویکرد فرهنگ به عنوان توانمندساز، فرهنگ نقش یک میانجی را بر عهده دارد. در این رویکرد، فرهنگ با ترجمه کردن موضوعات زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی در بسترهای فرهنگی مختلف، امکان پذیرش آن‌ها و ایجاد تعادل بین اهداف آن‌ها را میسر می‌سازد. فرهنگ به عنوان توانمندساز، به فرصت‌هایی برای ارتقای گردشگری، اشتغال، تولید درآمد، نشاط اجتماعی، فراگیر بودن، مهارت‌ها و انتقال دانش می‌پردازد (Sapta et al., 2021; Zhao & Edelman, 2021).

در رویکرد سوم، که می‌توان آن را مهم‌ترین رویکرد و جامع‌ترین رویکرد دانست، به فرهنگ به عنوان یک موجودیت فراگیر نگاه می‌شود که جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی جامعه را تعیین می‌کند (Hawkes, 2001; Palang et al., 2017; Soini & Birkeland, 2014). در واقع در این رویکرد، فرهنگ نقشی مبنایی و چترگونه را برای توسعه پایدار فراهم می‌کند و همه ابعاد محیطی، اقتصادی، اجتماعی و نهادی توسعه پایدار و سیاستگذاری‌های مربوط به آن‌ها در چهارچوب باید و نبایدهای فرهنگی جامعه صورت می‌گیرد. در واقع در این رویکرد، فرهنگ نقشی دگرگون‌ساز و هدایت‌کننده در تدوین اهداف و ارائه رهنمودها و راهکارها و روش‌ها برای حرکت جامعه در مسیر توسعه پایدار را بر عهده دارد. از این رو، یک دستور کار پایداری واقعی بر فرهنگ متمرکز خواهد شد.

جدول ۱. رویکردهای سه‌گانه و هشت بعد ساختاری مرتبط در بررسی رابطه فرهنگ و پایداری

فرهنگ در توسعه پایدار	فرهنگ برای پایداری	فرهنگ به عنوان پایداری	
			
فرهنگ به عنوان یک سرمایه	فرهنگ به عنوان یک روش زندگی	فرهنگ به عنوان یک نشانه	تعریف فرهنگ
فرهنگ به عنوان یک دستاورد در توسعه	فرهنگ به عنوان منبع و شرط توسعه	توسعه به عنوان یک فرایند فرهنگی	فرهنگ و توسعه
ذاتی	ذاتی و ابزاری	تعبیه شده (درونی شده)	ارزش فرهنگ
نگاه انسانی (ابزاری) به طبیعت	تعامل فرهنگ و انسان	طبیعت سازنده فرهنگ	فرهنگ و طبیعت
تأکید بر سیاست‌های فرهنگی	تأکید بر همه سیاست‌ها	تأکید بر سیاست‌های جدید	خط مشی بخش‌ها
حکمرانی سلسله مراتبی، جایگاه اول	حکمرانی مبتنی بر همکاری، جایگاه دوم	خودگردانی - فرا حکومتی	سبک‌های حکمرانی
عمدتاً تک‌رشته‌ای و چند رشته‌ای	عمدتاً چندرشته‌ای و میان رشته‌ای	عمدتاً بین رشته‌ای و فرارشته‌ای	رویکرد پژوهشی

مأخذ: محقق با استفاده از سوبنی و دزاین، ۲۰۱۶ و عثمان، ۲۰۲۲

مرور پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که تا کنون رویکرد اصلی در خصوص جایگاه فرهنگ در توسعه پایدار، عمدتاً معطوف به رویکرد نخستین بوده است، در حالی که با توجه به مفهوم نسبی و ارزشی توسعه و توسعه پایدار، به نظر می‌رسد جایگاه فرهنگ باید به سمت و سوی رویکرد سوم ارتقاء یابد تا بتواند مفهوم توسعه پایدار را برای هر جامعه با توجه به امکانات و پتانسیل‌ها و نظام‌های ارزشی آن تعریف و شاخص‌گذاری نماید. با توجه به چنین تغییر نگرشی، مؤسسه تحقیقات توسعه پایدار فرهنگی را توانایی برای بقای هویت فرهنگی و تعریف مسیر و چهارچوبی مشخص برای هدایت تغییرات به گونه‌ای هماهنگ با ارزش‌های فرهنگی مردم تعریف می‌کند (SDRI, 1998). پیلوتی و رینالدین پایداری فرهنگی را فرایند کسب دانش و آگاهی بهتر از خود تعریف می‌کنند (Pilotti & Rinaldin, 2004). فرایندی که می‌تواند به کیفیت بهتری از زندگی در طی زمان منجر گردد. اوپوکو پایداری فرهنگی را بررسی روش‌هایی برای بهبود زندگی انسان‌ها و باقی‌گزاردن میراثی ارزشمند و مفید برای آیندگان تعریف می‌کند (Opoku, 2015). دابلدی و دیگران در تعریف خود از پایداری فرهنگی، بر روی بعد جغرافیایی و مکانی آن تأکید می‌کنند. به نظر آن‌ها، پایداری فرهنگی، ادراک فعالانه و توانمند فرهنگ و به رسمیت شناختن اهمیت مکان جغرافیایی است. زیرا اقداماتی که باید در جهت پایداری انجام شود، در قالب مکان‌های جغرافیایی و جوامع خاص اتفاق می‌افتد (Doubleday et al., 2006).

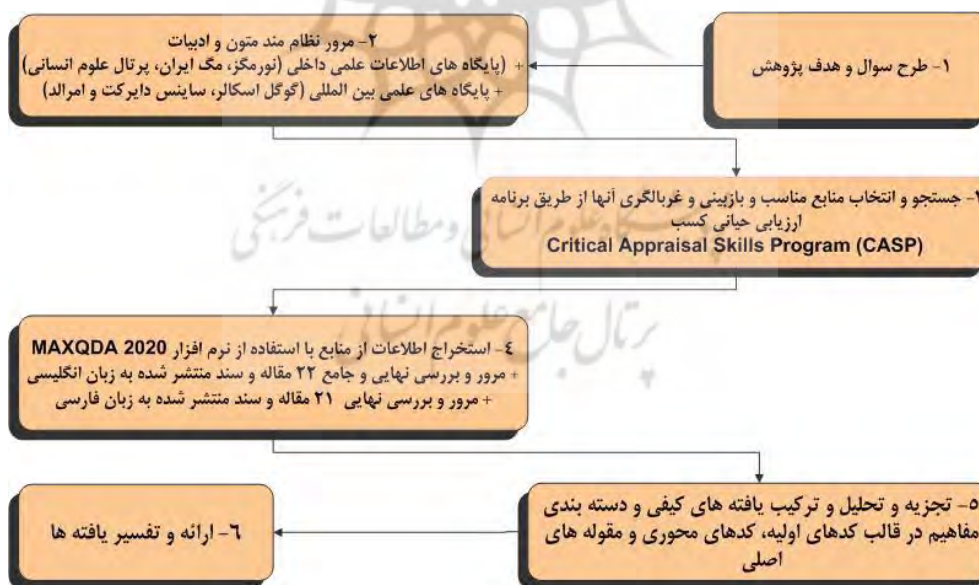
به طور خلاصه، از آنجا که تعریف توسعه برای هر اجتماعی، وابستگی جدی به زمینه فرهنگی جوامع و چهارچوب جهان‌بینی و ارزش‌ها و باورها و توان‌های محیطی دارد، پس توسعه امری نسبی است و وابسته به زمان و مکان، امری است هنجاری و ارزشی، فرایندی است که همانند فرهنگ نیازمند زمان طولانی و استمرار است و تعریف پایداری و اولویت‌بندی سیاست‌ها و اقدامات نیز بایستی در همین چهارچوب مورد ارزیابی قرار گیرد و بر این اساس، می‌توان گفت مراد از پایداری فرهنگی، شکل‌گیری نظامی از ارزش‌ها، هنجارها، باورها و جهان‌بینی‌ها است که هدایت‌کننده روندهای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در بخش‌های اقتصادی، اجتماعی، محیطی، سیاسی و ... در راستای حفظ تعادل میان سیستم‌های طبیعی و سیستم‌های انسان‌ساخت و به عبارت بهتر تعادل رابطه انسان و محیط است. از آنجا که نوع جهان‌بینی و هستی‌شناسی جوامع و نظام باورها و ارزش‌های حاکم، خود بخشی اساسی از فرهنگ جامعه هستند و همچنین تأثیری اساسی در شکل‌گیری و هدایت سایر مؤلفه‌های فرهنگی جامعه اعم از هنرها، صنایع دستی، افسانه‌ها، ادبیات، ابزارها و چگونگی استفاده از آن‌ها، سیستم‌های اقتصادی، سیاسی، آموزشی و ... دارند، توسعه که هدف غائیش هدایت مردم به سمت سعادت مادی و معنوی (دنیوی و اخروی) است، به ناچار تعریف خود را بر اساس مؤلفه‌های فرهنگی استوار خواهد نمود. پس اگر هدف پایداری و توسعه پایدار، برگرداندن تعادل به رابطه انسان و محیط است، مهم‌تر از هر گونه اقدامی به نظر می‌رسد بایستی تغییر در نظام ارزش‌ها و باورها و هنجارهای جامعه و بالاتر از همه آن‌ها نوع جهان‌بینی و هستی‌شناسی جوامع را به طور جدی مدنظر قرار دهد. با این نگاه، پایداری فرهنگی در زمینه شهری دلالت بر گونه‌ای از توسعه شهری دارد که در شکل‌دهی آن، علی‌رغم استفاده از تجربیات و دانش‌های شهرهای سایر مناطق، اصول اساسی و هدایت‌کننده آن مبتنی است بر در نظر گرفتن و هماهنگی با بستر جغرافیایی، زمینه‌های تاریخی و جهان‌بینی و باورها و ارزش‌های مشترک و تا اندازه‌ای استانداردهای اخلاقی، عقلانی و زیبایی‌شناسانه با تأکید بر لزوم حفظ و ارزشمند دانستن حیات و زندگی برای تمامی سیستم‌ها و زیرسیستم‌های طبیعی و فرهنگی در محیط شهر و حوزه نفوذ آن.

بررسی پیشینه پژوهش گویا آن است که در ارتباط با سنجش پایداری فرهنگی مؤلفه‌ها و محورهای متعددی تا کنون ارائه شده است. برای نمونه، یونسکو (۲۰۰۵) در سنجش پایداری فرهنگی، تأکید اصلی را بر مؤلفه‌ها و ابعادی چون اقتصاد، آموزش، حاکمیت، مشارکت اجتماع، برابری جنسیت و ارتباطات قرار می‌دهد (UNESCO, 2005). در پژوهشی دیگر یانگ، ۷ محور کلیدی برای شاخص‌های پایداری فرهنگی را شامل هویت فرهنگی، تنوع فرهنگی، مشارکت در فعالیت‌های فرهنگی، سیاست‌گذاری پایداری فرهنگی، خلاقیت فرهنگی، میراث فرهنگی و در نهایت فهم توسعه پایدار و سبک زندگی پایدار طبقه‌بندی می‌کند (Yang, 2001). از نظر ناداراجا و یاماموتو (Nadarajah & Yamamoto, 2007) مؤلفه‌های مهم پایداری فرهنگی برای مناطق شهری عبارتند از اشتیاق به توسعه فرهنگ محلی، توزیع فضاهای فرهنگی محلی، عملکرد تسهیلات فرهنگی محلی، رویدادهای فرهنگی - هنری و فستیوال‌ها، اندازه سازمان‌های فرهنگی - هنری و فعالیت‌هایشان، پروژه‌های مربوط به فضاهای فرهنگی، مدیریت اطلاعات فرهنگی محلی، آموزش در فرهنگ، هنر و جامعه، صنایع فرهنگی محلی و رابطه میان مؤسسات و نگاه‌های محلی و فرهنگ و هنر. در پژوهشی دیگر مؤلفه‌های کلیدی پایداری فرهنگی شامل میراث فرهنگی، سرزندگی فرهنگی، تنوع فرهنگی، ملنگاری و زیست‌پذیری اقتصادی، محلیت (Locality)، تاب‌آوری زیستی - فرهنگی (Eco-cultural resilience) و تمدن زیستی - فرهنگی (Eco-cultural Civilization) معرفی شده‌اند (Soini & Birkelanfd, 2014). در ایران ادبیات موضوع بسیار ضعیف‌تر از مقیاس بین‌المللی است و به خصوص پژوهش‌هایی که به طور خاص بر روی پایداری فرهنگی متمرکز گردند، محدود هستند.

- با توجه به سابقه نظری و تجربی پژوهش، این پژوهش به دنبال پاسخگویی به سؤال‌های زیر است.
- مؤلفه‌های مهم و کلیدی در سنجش پایداری فرهنگی در منابع انگلیسی و فارسی کدامند؟ آیا تفاوت‌هایی در مؤلفه‌های شناسایی شده میان منابع فارسی و انگلیسی می‌توان یافت؟
 - کدام یک از مؤلفه‌های شناسایی شده از اولویت و اهمیت بیشتری برخوردار هستند؟ آیا تفاوتی میان منابع انگلیسی و منابع فارسی وجود دارد؟

۲- مواد و روش

این پژوهش به دنبال شناسایی مهم‌ترین مؤلفه‌ها و شاخص‌های سنجش پایداری فرهنگی در مناطق شهری با تکیه بر مطالعه و بررسی منابع و مستندات منتشر شده در این حوزه در سطح داخلی و بین‌المللی دارد. بنابراین پژوهشی کاربردی است که به روش توصیفی اطلاعات آن گردآوری شده است. با توجه به ماهیت و هدف تحقیق، برای گردآوری اطلاعات و تحلیل داده‌های پژوهش از یکی از اقسام روش‌های فرامطالعه یعنی روش فراترکیب استفاده گردید. فراترکیب (تحلیل نظریات پژوهش‌های پیشین)، فراروش (بررسی روش‌شناسی پژوهش‌های پیشین) و فراتحلیل (تحلیل کمی نتایج پژوهش‌های پیشین) از دیگر گونه‌های فرامطالعه هستند. فراترکیب، در واقع گونه‌ای پژوهش کیفی است که با استفاده از مرور سیستماتیک مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای مرتبط با یک موضوع بر مبنای سوال اصلی پژوهش، جهت دستیابی به شناخت عمیق پیرامون پدیده مورد مطالعه اقدام می‌شود. در فراترکیب اگرچه مطالعات زیادی مرور می‌شوند، اما هدف از این کار بر خلاف روش‌های مشابه، تنها انتقاد به پژوهش‌های انجام شده نیست، بلکه هدف آن است که افق دید افراد گسترش یافته و دانش جدیدی ایجاد شود (Abedijafari et al., 2019). این روش لزوماً مبنای نظری وسیعی را شامل نمی‌شود و به جای ارائه جامعی از یافته‌ها، ترکیبی تفسیری از یافته‌ها را ایجاد می‌کند (Zimmer, 2006). به عبارتی دیگر، هدف اصلی از فراترکیب، تفسیر خلاقانه از یافته‌های کیفی بر مبنای یکپارچگی موضوعی است. به طور کلی دو نوع نگاه بر فراترکیب حاکم است. نگاه اول با عنوان «رویکرد یکپارچه کننده»، بر جمع‌آوری، گردآوری و یکپارچه کردن مطالعات پیشین با تکیه بر شناسایی نقاط مشابه در آن‌ها تأکید دارد و آن‌ها را بر اساس متغیرهایی با قابلیت اعتماد بالا یکپارچه می‌کند. رویکرد دوم که «ترکیب تفسیری» نام دارد، بر تفسیر و تأویل مطالعات قبلی بر مبنای مقایسه تأکید دارد (Naderi et al., 2015). در این تحقیق، هر چند که هر دو رویکرد فراترکیب مدنظر قرار گرفته است، اما تأکید اصلی بر رویکرد یکپارچه کننده است.

شکل ۱. مدل شماتیک فرایند پژوهش

۳- یافته‌ها

۳-۱- بخش نخست: فراترکیب

مرحله نخست: تنظیم پرسش پژوهش: مهم‌ترین فعالیت در این بخش پاسخ دادن به چهار سوال کلیدی چه چیزی (What)، چه کسی (Who)، چه وقتی (when) و چگونه (How) است. منظور از چه چیزی، در واقع همان پرسش اصلی پژوهش است که در این تحقیق «شناسایی مهم‌ترین مؤلفه‌ها و شاخص‌های ارزیابی و سنجش پایداری فرهنگی در مناطق شهری» است. منظور از چه کسی، مشخص کردن جامعه مورد مطالعه است که در این پژوهش پایگاه‌های اطلاعات علمی داخلی و خارجی و اسناد علمی مورد بررسی قرار گرفتند. منظور از چه وقت، بیانگر چارچوب زمانی است. منابع مطالعه شده در این پژوهش دربرگیرنده منابع انتشار یافته بین سال‌های ۱۳۸۹-۱۴۰۳ هجری شمسی و ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۵ میلادی است و منظور از چگونگی، گویای نوع روش / معیارهایی است که بر اساس آن منابع انتخاب و مورد بررسی قرار می‌گیرند که در این پژوهش تحلیل اسنادی است.

مرحله دوم: مرور نظام‌مند متون و ادبیات تحقیق: برای گردآوری اسناد و مقالات مرتبط با موضوع از کلیدواژه‌هایی زیر (جدول ۱) در پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی و انگلیسی اقدام گردید. جامعه آماری پژوهش دربرگیرنده مقالات و پژوهش‌ها و اسنادی است که در پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی (پرتال جامع علوم انسانی، نورمگز، مگیران) و خارجی (ساینس دایرکت، گوگل اسکالر و امرالد) منتشر گردیده‌اند. در جدول ۱ تعداد مقالات و پژوهش‌های منتشر شده ارائه شده است.

جدول ۱. مقالات و پژوهش‌های منتشر شده مرتبط با موضوع تحقیق

تعداد مقالات منتشر شده						کلیدواژه‌های جستجو شده در پایگاه‌های علمی	
انگلیسی (۲۰۲۵-۲۰۱۰)			فارسی (۱۳۸۹-۱۴۰۳)			فارسی	انگلیسی
Science Direct	Emerald	Google Scholar	مگیران	پرتال علوم انسانی	نورمگز		
۹۱۲	۲۱	۱۱۴۰	۱۰	۵	۱۷	Cultural Sustainability	پایداری فرهنگی
۱۳	۰	۱۵۲	۱۰	۰	۱۰	Cultural Sustainability AND Urban	پایداری فرهنگی و شهر
۲۴	۷	۱۳۷	۰	۰	۰	Culture AND Sustainable Development	فرهنگ و توسعه پایدار
۲	۰	۲	۱۰	۰	۴	Culture AND Sustainable Development AND Urban	فرهنگ و توسعه پایدار و شهر
۳	۰	۱	۰	۰	۰	Cultural Sustainability Indicator	شاخص‌های پایداری فرهنگی
۹۵۴	۲۸	۱۴۳۲	۳۰	۵	۳۱	مجموع	

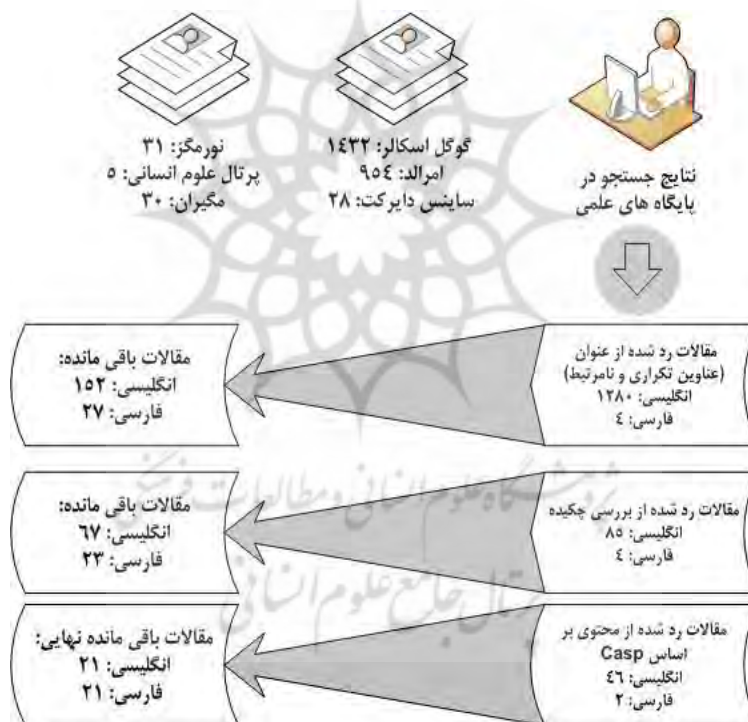
مرحله سوم: جستجو و انتخاب منابع مناسب: برای ارزیابی و انتخاب منابع مناسب، از الگوی شکل ۲ استفاده گردید. با توجه به تعداد محدود منابع فارسی منتشر شده، همه منابع انتخاب گردیده و مورد بررسی قرار گرفتند. علاوه بر این موارد، برخی پژوهش‌هایی که در آن‌ها به معرفی شاخص‌های توسعه پایداری شهری پرداخته بودند، نیز مورد بررسی قرار گرفت و در نهایت تعداد ۲۱ پژوهش فارسی جهت تحلیل نهایی انتخاب گردیدند. در بررسی منابع انگلیسی، با توجه به گستردگی آن‌ها، ابتدا مقالات بر اساس عناوین و چکیده آن‌ها مورد بررسی قرار گرفتند و پژوهش‌های متناسب با موضوع و هدف پژوهش انتخاب گردیدند. در ادامه مقالات انتخاب شده از طریق چک لیست CASP مورد بررسی دقیق قرار گرفتند و مقالات دارای امتیاز ۳۱ به بالا (مقالات خیلی خوب و عالی) برای تحلیل نهایی انتخاب گردیدند که شامل ۲۱ مقاله انگلیسی می‌شود. به نظر گویا و لینکلن (۱۹۹۴) در این شکل از مطالعه، رسیدن به اندازه نمونه ۱۲ مقاله و کمتر هم عادی است. ساندلوسکی ورود حداقل ۱۰ - ۱۲ مطالعه اولیه را برای انجام پژوهش پیشنهاد می‌کنند (Najafi et al., 2013).

جدول ۲. عناوین مقالات منتخب برای بررسی نهایی

کد	عنوان	نویسنده (سال)	نویسنده (سال)	عنوان	
۱	Cultural sustainability in urban third places: Assessing the ...	Al-Shami et al., 2024	حبیب پور گنتابی، ۱۴۰۱	صورت‌بندی تجربی شاخص‌های پایداری اجتماعی و فرهنگی شهر تهران	۱
۲	Towards cultural sustainability: The potency of "The Thousand and ...	Fakhrulddin et al., 2023	شوری علی قلاب فرهنگی، ۱۳۸۹	گزارش شاخص‌های راهبردی، ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی	۲
۳	Cultural sustainability and the construction of (in)	Apostol, 2023	میمندی پاریزی، ۱۳۹۶	مطالعه تطبیقی سطح پایداری در محلات قدیم و جدید شهری ... کرمان	۳
۴	Constructing an Indicator System for Cultural Sustainability in ...	Ge et al., 2023	سخنی نیا و دیگران، ۱۳۹۸	بررسی شاخص‌های کیفی پایداری فرهنگی در پیوند با شاخص‌های کمی تراکم ... تبریز	۴
۵	Empirical measure of cultural sustainability	Osman, 2022	موحد و دیگران، ۱۳۹۳	بررسی پایداری محله‌های شهری: مطالعه منطقه ۱۹ شهرداری تهران	۵
۶	Cultural, Creative, and Sustainable Cities: Assessing Progress and ...	Montalto, 2022	نظم‌فر و پاشازاده، ۱۳۹۷	ارزیابی سطح پایداری محله‌های مسکونی در نواحی پیراشهری ... اردبیل	۶
۷	The impact of culture on sustainable development	Hernández, 2019	امانپور و دیگران، ۱۴۰۰	ارزیابی و تحلیل وضعیت پایداری شهر اهواز با تأکید بر عملکرد مدیریت شهری	۷
۸	Thematic Indicators for Culture in the 2030 Agenda	UNESCO, 2019	افتخاری و دیگران، ۱۳۸۹	ارزیابی پایداری گردشگری در روستاهای تاریخی فرهنگی ایران با تأکید بر ...	۸
۹	Assessment of urban identity through a matrix of cultural ...	Ziyae, 2018	عظیمی‌هاشمی و دیگران، ۱۳۹۱	مؤلفه‌های اجتماعی - فرهنگی شهر زیارتی پایدار مورد مطالعه: شهر مشهد	۹
۱۰	Cultural sustainability as a strategy for the survival of museums ...	Loach, 2017	هارونی و دیگران، ۱۴۰۲	مقایسه تطبیقی کلیساها و مساجد شهر اصفهان (دوره صفویه) با رویکرد پایداری فرهنگی بر اساس شاخص‌های	۱۰
۱۱	Global report on culture for sustainable urban development	UNESCO, 2016	مظاهری و دیگران، ۱۳۸۷	معرفی مدل‌هایی برای برنامه‌ریزی فرهنگی	۱۱
۱۲	Incorporating Culture Into Sustainable Development: A Cultural ...	Wu et al., 2016	صلاحی مهر و هاشم‌پور، ۱۴۰۲	سنجش کیفیت مجتمع‌های مسکونی از منظر پایداری فرهنگی در معماری	۱۲
۱۳	The Role of Culture in a Sustainable Built Environment	Opoku, 2015	براتی، ۱۳۷۷	توسعه فرهنگی پایدار	۱۳
۱۴	The inner dimension of sustainability: personal and ...	Horlings, 2015	صالحی میلانی و محمدی، ۱۳۹۰	تدوین شاخص‌های سیاست‌گذاری با هدف تحقق پایداری فرهنگی؛ ... کلانشهر تهران	۱۴
۱۵	Exploring the scientific discourse on cultural sustainability	Soini & Birkeland, 2014	زارع و دیگران، ۱۴۰۲	تأثیر مؤلفه‌های پایداری فرهنگی در تزئینات و ساختار کالبدی در خانه‌های ارامنه ...	۱۵
۱۶	Social and Cultural Sustainability: Criteria, Indicators, Verifier ...	Axelsson et al., 2013	کرمی و دیگران، ۱۳۹۸	پایداری فرهنگی، تراکم و گونه‌شناسی مسکن، مطالعه موردی ... کلان شهر تبریز	۱۶
۱۷	Cultural development and city neighborhoods	Rosenstein, 2011	دقیق و محمدی، ۱۴۰۲	بررسی ابعاد پایداری فرهنگی و تدوین چارچوب مفهومی آن	۱۷
۱۸	The Cultural Dimension of Sustainability	Brocchi, 2010	صالحی میلانی و محمدی، ۱۳۸۹	اهداف و شاخص‌های تحقق پایداری فرهنگی	۱۸
۱۹	Urban crisis: Culture and the sustainability of cities	Nadarajah & Yamamoto, 2007	خاکپور و دیگران، ۱۳۹۷	ارزیابی عملکرد مدیریت شهری در پایداری اجتماعی فرهنگی محلات شهر پیرانشهر ...	۱۹

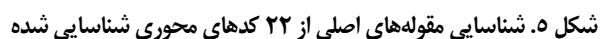
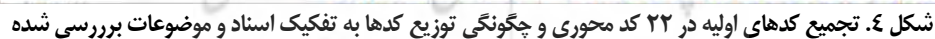
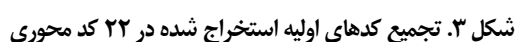
کد	عنوان	نویسنده (سال)	نویسنده (سال)	عنوان
20	Culture as a Key Dimension of Sustainability: Exploring Concepts, ...	Duxbury & Gillette, 2007	ارمغان، ۱۳۹۸	ارزیابی شاخص‌های اجتماعی- فرهنگی در پایداری گردشگری روستاهای شهرستان نور
21	Cultural Vitality in Communities: Interpretation and Indicators	Jackson et al., 2006	محمدی و سروش، ۱۴۰۰	احیای بناهای تاریخی، راهکاری برای نیل به پایداری فرهنگی- اجتماعی و اقتصادی شهرها

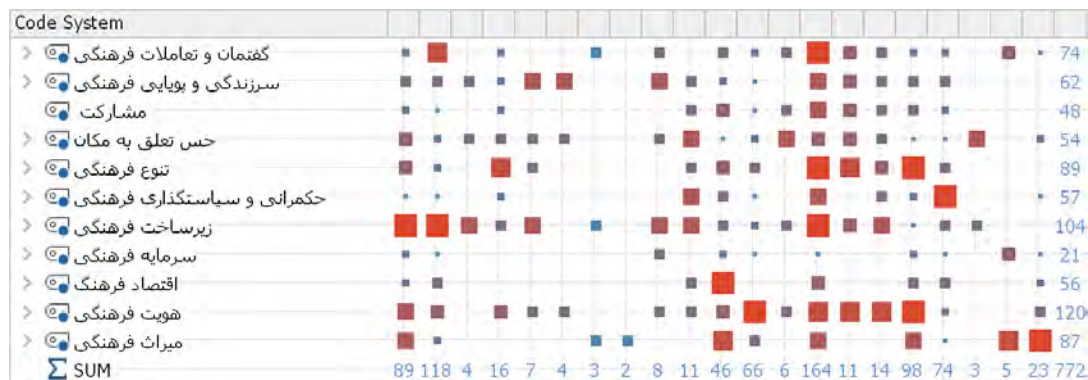
مرحله چهارم: استخراج اطلاعات از منابع: با توجه به آن که در این تحقیق منابع انگلیسی و فارسی به صورت جداگانه در نرم‌افزار MAXQDA2020 مورد تحلیل و بررسی قرار گرفتند، در بخش یافته‌ها نیز ابتدا سعی خواهد گردید یافته‌های مربوط به هر یک از آن‌ها به صورت جداگانه ارائه و تحلیل گردیده و در نهایت در بخش نهایی نسبت به جمع‌بندی مباحث اقدام گردد. یافته‌های حاصل از بررسی ۲۱ منبع و سند بررسی شده فارسی گویای آن است که در گام نخست ۸۳ کد اولیه از بررسی این منابع استخراج گردید که این کدها در منابع بررسی شده ۷۷۲ بار به شکل‌های مختلف تکرار شده‌اند. همچنین در این پژوهش برای فهم و شناخت کامل‌تری از مؤلفه‌های سازنده پایداری فرهنگی در نواحی شهری، علاوه بر مطالعات منتشرشده به زبان فارسی، باتوجه به ادبیات نسبتاً غنی‌تر و گسترده‌تر موضوع در سطح جهانی، مقالات و اسناد پژوهشی منتشر شده در سطح بین‌المللی نیز مورد بررسی قرار گرفت و در نهایت ۲۱ منبع و سند نهایی برای تحلیل نهایی انتخاب گردید. یافته‌های این بررسی نیز نشان داد که در مرحله اول ۱۳۹ کد اولیه منحصربه‌فرد در ارتباط با پایداری فرهنگی استخراج گردید که این کدها در منابع بررسی شده مجموعاً ۱۷۲۵ بار شکل‌های مختلف و در جاهای مختلف تکرار شده‌اند.

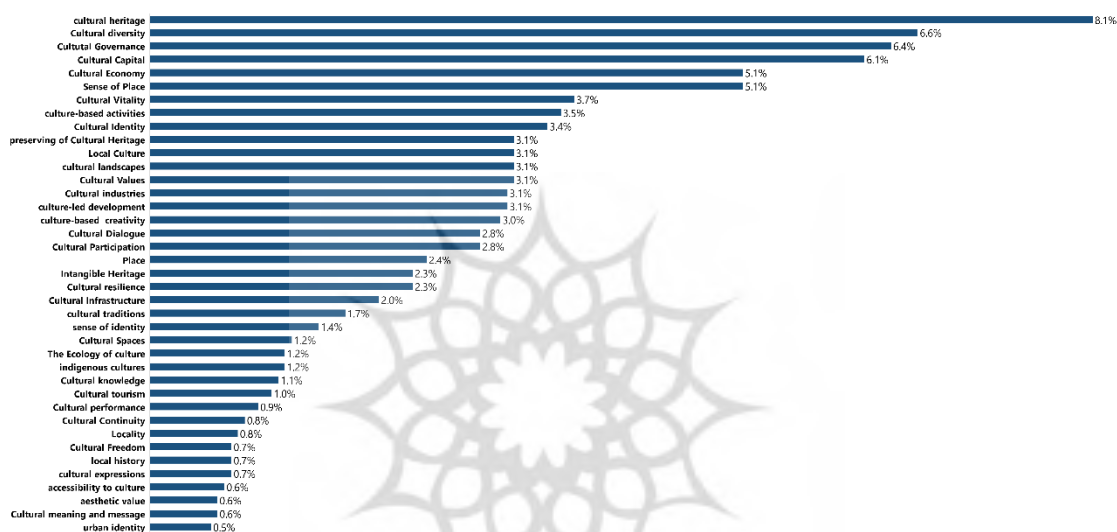
شکل ۲. فرایند جستجو و انتخاب مقالات و مستندات نهایی پژوهش

مرحله پنجم: تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی و دسته‌بندی مفاهیم: با توجه به کدهای اولیه استخراج شده از بررسی متون منتخب فارسی و انگلیسی، در این مرحله نسبت به تجزیه و تحلیل و ترکیب آن‌ها در قالب کدهای محوری و مقوله‌های اصلی اقدام می‌گردد. در بخش منابع فارسی، با بررسی کدهای اولیه ارتباطات میان آن‌ها، این ۸۳ کد اولیه در ۲۲ کد محوری خلاصه گردید (شکل ۳ و ۴). در گام بعدی، ۲۲ کد محوری استخراج شده در قالب ۱۱ مقوله اصلی که گویای ابعاد پایداری فرهنگی در مناطق شهری هستند، خلاصه گردیدند (شکل ۵ و ۶). در بخش منابع انگلیسی نیز، کدهای اولیه استخراج شده در ۳۹ کد محوری خلاصه گردید (شکل ۷). در مرحله بعد، ۳۹ کد محوری استخراج شده در قالب ۱۱ مقوله اصلی که گویای ابعاد پایداری فرهنگی در مناطق شهری هستند، خلاصه گردیدند (شکل ۸ و ۹).

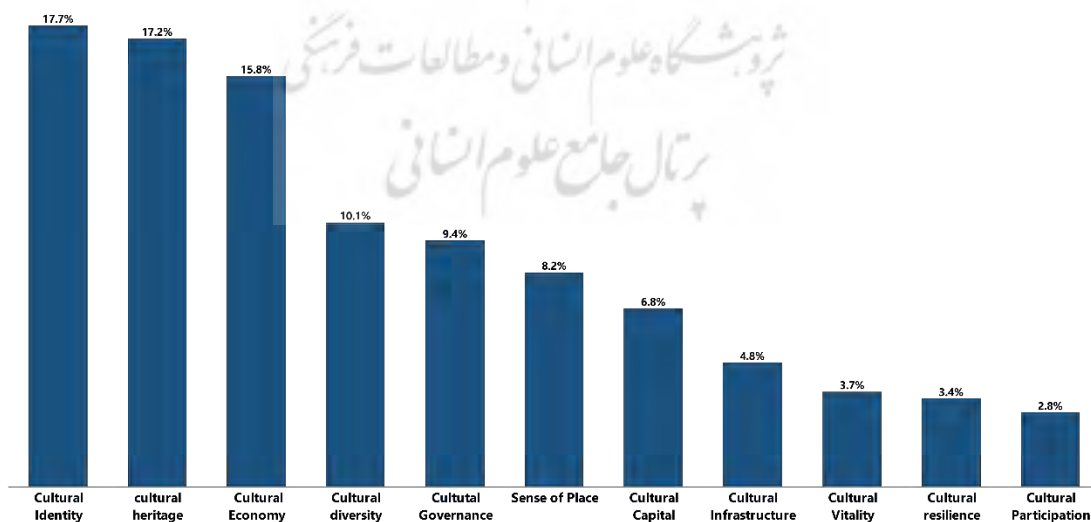

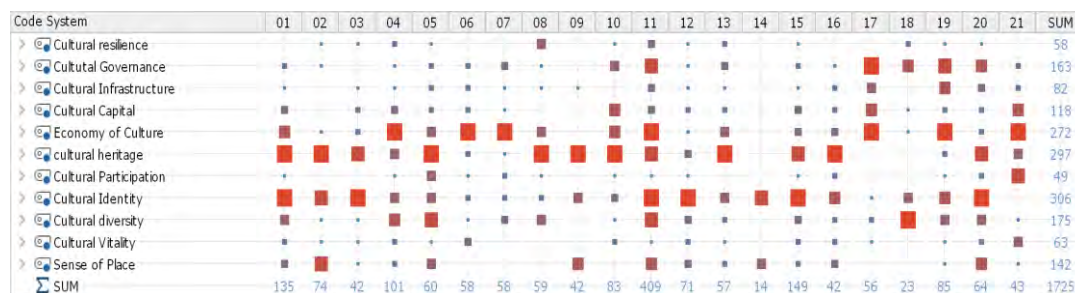
شکل ۶. توزیع کدهای مربوط به مقوله‌ها به تفکیک اسناد و موضوعات بررسی شده

شکل ۷. کدهای محوری شناسایی شده از جمع‌بندی ۱۳۹ کد اولیه استخراج شده از ۲۱ سند و مقاله مورد بررسی

شکل ۸. مقوله‌های اصلی شناسایی شده از تجمیع و ترکیب ۳۹ کد محوری

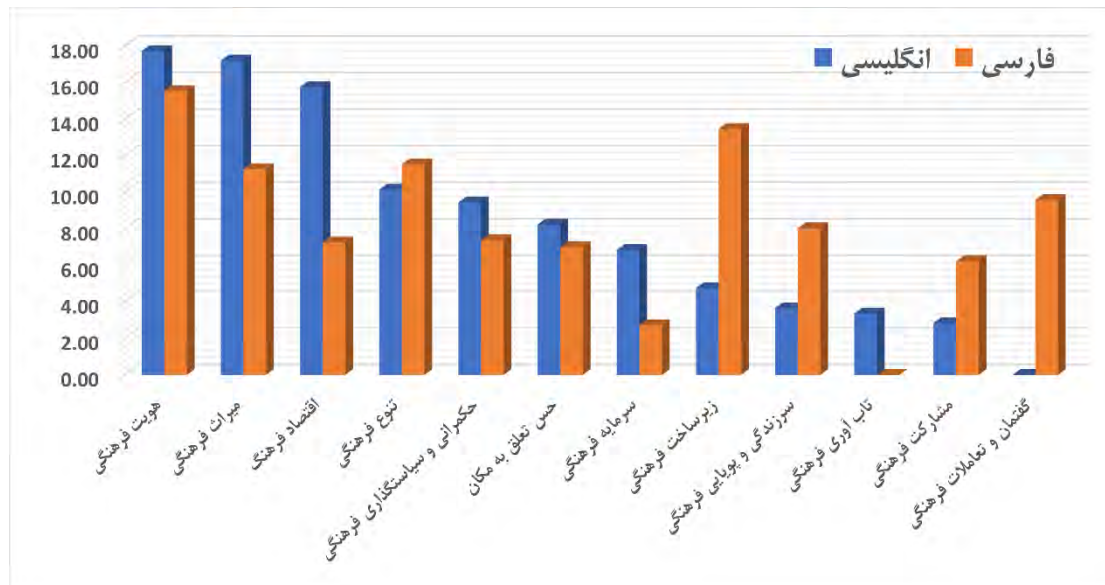

شکل ۹. مقوله‌های اصلی استخراج شده و میزان تکرار آن‌ها در اسناد بررسی شده

مرحله ششم: ارائه و تفسیر یافته‌ها: نتایج حاصل از فراترکیب متون و اسناد و پژوهش‌های انجام شده در حوزه پایداری فرهنگی در مناطق شهری و مؤلفه‌ها و شاخص‌های اصلی آن‌ها به زبان فارسی و انگلیسی نشان داد که هم در منابع فارسی و هم در منابع انگلیسی، پس از بررسی کدهای اولیه و کدهای محوری، در نهایت ۱۱ عامل اصلی به عنوان مقوله‌های اصلی در بررسی پایداری فرهنگی در نواحی شهری شناسایی شده‌اند که ۱۰ مورد از آن‌ها بین منابع فارسی و انگلیسی مشترک است و تنها یک مورد اختلاف بین آن‌ها دیده می‌شود. در متون فارسی گفتمان و تعاملات فرهنگی به عنوان یک مقوله شناسایی شده است و در متون انگلیسی مقوله تاب‌آوری فرهنگی شناسایی شده است. بررسی چگونگی اولویت‌بندی مقوله‌های شناسایی شده گویای آن است که در متون فارسی سه مقوله / مؤلفه دارای بالاترین اولویت عبارتند از هویت فرهنگی، زیرساخت‌های فرهنگی و تنوع فرهنگی. در حالی که در متون انگلیسی، سه مؤلفه دارای اولویت عبارتند از هویت فرهنگی، میراث فرهنگی و اقتصاد فرهنگ. دو مقوله به کمترین سهم نیز در منابع فارسی مشارکت فرهنگی و سرمایه فرهنگی هستند و در منابع انگلیسی نیز مشارکت فرهنگی و تاب‌آوری فرهنگی (جدول ۳ و شکل ۹). بررسی بیشتر نشان می‌دهد که هویت فرهنگی در بالاترین اولویت و مشارکت فرهنگی نیز در پایین‌ترین اولویت بین منابع هر دو زبان مشترک است.

جدول ۳. ترکیب نتایج حاصل از بررسی متون و مقالات منتخب فارسی و انگلیسی

ردیف	مقوله های اصلی شناسایی شده		میزان تکرار کد اولیه		سهم هر مقوله از کل (درصد)		فراوانی تکرار در اسناد مورد بررسی	
	فارسی	انگلیسی	فارسی	انگلیسی	فارسی	انگلیسی	فارسی	انگلیسی
۱	انگلیسی	فارسی						
۲	Cultural Identity	هویت فرهنگی	۳۰۶	۱۲۰	۱۷/۷۴	۱۵/۵۴	۲۰	۱۶
۳	Cultural Infrastructure	زیرساخت فرهنگی	۸۲	۱۰۴	۴/۷۵	۱۳/۴۷	۱۷	۱۷
۴	Cultural diversity	تنوع فرهنگی	۱۷۵	۸۹	۱۰/۱۴	۱۱/۵۳	۱۹	۱۲
۵	cultural heritage	میراث فرهنگی	۲۹۷	۸۷	۱۷/۲۲	۱۱/۲۷	۱۸	۱۱
۶	—	گفتمان و تعاملات فرهنگی	—	۷۴	—	۹/۵۹	—	۱۵
۷	Cultural Vitality	سرزندگی و پویایی فرهنگی	۶۳	۶۲	۳/۶۵	۸/۰۳	۱۶	۱۵
۸	Cultutal Governance	حکمرانی فرهنگی	۱۶۳	۵۷	۹/۴۵	۷/۳۸	۱۸	۱۱
۹	Economy of Culture	اقتصاد فرهنگ	۲۷۲	۵۶	۱۵/۷۷	۷/۲۵	۱۹	۸
۱۰	Sense of Place	حس تعلق به مکان	۱۷۲	۵۴	۸/۲۳	۶/۹۹	۱۵	۱۸
۱۱	Cultural Participation	مشارکت فرهنگی	۴۹	۴۸	۲/۸۴	۶/۲۲	۱۴	۱۲
۱۲	Cultural Capital	سرمایه فرهنگی	۱۱۸	۲۱	۶/۸۴	۲/۷۲	۱۷	۱۰
۱۳	Cultural resilience	—	۵۸	—	۳/۳۶	—	۱۳	—

شکل ۱۰. اولویت‌بندی مقوله‌های شناسایی شده در منابع فارسی و انگلیسی

۳-۲- بخش دوم: مؤلفه‌های پایداری فرهنگی

هویت فرهنگی: گسترش سبک زندگی شهری و شهری شدن جهان به خصوص در عصر ارتباطات و فرایندهای جهانی، هویت را به عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی و متمایزکننده انسان از سایر زیست‌مندان و جامعه‌های انسانی از یکدیگر با چالش‌های جدید روبه‌رو ساخته است و مفاهیمی چون بی‌هویتی، از خودباختگی، از خود بیگانه شدن و ... تبدیل به یکی از کلیدواژه‌های اصلی مطالعات حوزه فرهنگ و علوم انسانی و اجتماعی شده است. بی‌گمان هویت داشتن در درجه نخست به معنای خاص و متمایز بودن، ثابت و پایدار ماندن و به جمع تعلق داشتن است. هر فرد هنگامی خود را دارای هویت می‌داند که از تمایز، پایداری و در جمع بودن خود اطمینان حاصل کند. بنابراین شهرها و مکان‌های شهری به عنوان زادگاه و محل زیست و تجربه روزمره انسان‌ها می‌توانند زمینه مساعدی را برای شکل‌گیری و تثبیت و تقویت مؤلفه‌های سه‌گانه هویت یعنی متمایز بودن، ثابت و تداوم داشتن و تعلق به گروه و جمع داشتن فراهم سازد و زمینه امنیت و آرامش خاطر روحی و روانی فرد را فراهم سازد. هویت فرهنگی یک مفهوم چندوجهی است که شامل احساس تعلق فرد به گروه‌های فرهنگی مختلف می‌شود و تحت تأثیر عواملی مانند ملیت، قومیت، مذهب و طبقه اجتماعی شکل می‌گیرد. این هویت نقش حیاتی در خودپنداری و خودتصویری ایفا می‌کند و بر چگونگی ارتباط افراد با جوامع و دنیای اطرافشان تأثیر می‌گذارد. هویت فرهنگی را می‌توان به عنوان عضویت در یک گروه فرهنگی مانند یک ملت، مذهب، گروه سیاسی، نسل یا خانواده توصیف کرد. این گروه‌ها دارای روایت‌های تاریخی هستند که به طرق مهمی آن‌ها را مشخص می‌کند و تداوم آن‌ها را در طول زمان تضمین می‌کند. خاطرات مشترک از رویدادهایی که این روایت‌ها را تشکیل می‌دهند، به عنوان حافظه‌های جمعی شناخته می‌شوند، یعنی خاطراتی که یک جمع به اشتراک می‌گذارد. تعاملات اجتماعی با دیگران و همچنین شیوه‌های مبتنی بر آثار فرهنگی که در نهادهای فرهنگی نهفته‌اند، ما را به یاد رویدادهای این روایت‌ها می‌اندازد به طریقی که بدون کمک‌های بیرونی ممکن نیست (Heersmink, 2021). هویت فرهنگی، خاصیت ذاتی افراد نیست، بلکه یک خاصیت اجتماعی وابسته است، زیرا در ارتباط با گروه‌های فرهنگی توسعه و حفظ می‌شود. این نوع هویت توسط روانشناس اجتماعی، هنری تاجفل، به عنوان «دانش فردی که او به گروه‌های اجتماعی خاصی تعلق دارد به همراه برخی از اهمیت‌های عاطفی و ارزشی عضویت گروهی‌اش» تعریف شده است (Tajafel, 1972). بنابراین، این یک ساختار اجتماعی-شناختی با اهمیت عاطفی و هنجاری برای فرد است. هویت فرهنگی ما جنبه‌های زیادی دارد؛ زیرا افراد به گروه‌های فرهنگی مختلفی تعلق دارند که به ملیت، منطقه، دین، حرفه، سرگرمی‌ها، ورزش، موسیقی، هنر، جنسیت، طبقه اجتماعی-اقتصادی، گروه‌های سیاسی، نسل، خانواده و دیگر گروه‌ها با فرهنگ خاص خود مربوط می‌شود (Heersmink, 2021). هویت فرهنگی از راه‌های مختلف و از طریق نهادها و شیوه‌های گوناگون به نمایش درمی‌آید. برای نمونه **هنر و آثار هنری:** اشیایی مانند پرچم‌ها و نمادهای مذهبی می‌توانند به عنوان نشانه‌های قوی از هویت فرهنگی هر گروه عمل کنند. **نهادهای اجتماعی:** شرکت در مراسم مذهبی، جشنواره‌ها و رویدادهای اجتماعی به افراد فرصتی می‌دهد تا هویت‌های خود را به صورت جمعی و در تعامل با دیگران نشان دهند. **حافظه جمعی:** روایت‌ها و خاطرات مشترک می‌توانند احساس تعلق را در میان اعضای یک گروه تقویت کنند و به ایجاد هویت جمعی یاری برسانند. در واقع، هویت فرهنگی یک فرآیند پویا و متغیر است که

بین تجربیات فردی و روایت‌های جمعی تعامل دارد و بر طرز تلقی افراد از خود و جایگاهشان در دنیای پیرامون تأثیر می‌گذارد. این هویت از طریق دانش، ارتباطات اجتماعی و مشارکت در فعالیت‌های فرهنگی ابراز می‌شود.

میراث فرهنگی: در بسیاری از پژوهش‌ها، مفهوم پایداری فرهنگی با داستان میراث فرهنگی مرتبط و سازماندهی شده است (Soini & Birkland, 2014). میراث فرهنگی شامل تمام نمایش‌های معاصر، در صورت غیرملموس بودن، و شواهد گذشته، در مورد آثار ملموس، از فعالیت خلاق انسانی است که از نسل‌های گذشته به ارث رسیده و توسط جوامع، گروه‌ها یا جامعه به‌طور کلی ارزشمند تلقی می‌شود و بنابراین در حال حاضر حفظ شده و به نسل‌های آینده برای بهره‌مندی آن‌ها منتقل می‌شود. میراث فرهنگی به عنوان منبعی از حافظه و الهام اهمیت دارد و در عین حال به هویت ملی و محلی جوامع کمک می‌کند که برای حس مکان و انسجام اجتماعی اساسی است (Rodgers & Oers, 2011; Soini & Birkland, 2014). میراث فرهنگی ملموس شامل بناها، گروه‌های ساختمانی، سایت‌ها و چشم‌اندازهای فرهنگی است (UNESCO, 1972)، در حالی که میراث فرهنگی غیرملموس شامل شیوه‌ها، نمایش‌ها، ابرازها، دانش، مهارت‌های جوامع و گروه‌ها و گاهی اوقات افراد، همچنین ابزارها، اشیاء، آثار و فضاهای فرهنگی مرتبط با آن‌ها است (UNESCO, 2003).

علی‌رغم اهمیت میراث فرهنگی در ایجاد پایداری فرهنگی و وجود ارتباط مقابل و ارزشمند میان این مؤلفه با مؤلفه‌های دیگر پایداری فرهنگی، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برای این حوزه با چالش‌های خاصی روبه‌رو است. چالش اول این است که از آنجا که نمی‌توان همه چیز را برای آینده حفظ کرد، اشیاء برای حفظ باید به نوعی انتخاب شوند (Wang & Zeng, 2010). این موضوع هم یک سؤال اقتصادی و هم یک سؤال فرهنگی است. چالش دیگر، نحوه تعادل بین آنچه که به اصطلاح «فرهنگ مادی سنتی» و «فرهنگ مادی مدرن» نامیده می‌شود، به ویژه در زمینه توسعه شهری است. در این روند، وقتی که معماری جدید در نزدیکی ساختمان‌های قدیمی شکل می‌گیرد، مسائل بصری و زیبایی‌شناختی نیز به داستان اضافه می‌شود (Tavenor, 2007; Gunce et al., 2008; Soini & Birkland, 2014). فناوری ممکن است وسایل مؤثری برای حفظ میراث فرهنگی فراهم کند، مانند کارهای حفاظت از بتن، اما همچنین خطراتی را در زمینه تخریب لایه‌های تاریخی سایت‌ها به همراه دارد (Short, 2005). چالش اصلی دیگری که با حفاظت و نگهداری از میراث فرهنگی ارتباط دارد، ناشی از تأثیرات فزاینده جهانی‌سازی است. این تأثیرات، به‌ویژه از طریق جابه‌جایی‌های انسانی نظیر مهاجرت و تجارت، بر زبان‌ها، میراث قومی، هویت و تمایز مناظر تأثیر می‌گذارد (Whitney & Upmeyer, 2004). با وجود آن که موضوع میراث فرهنگی و حفاظت از آن عموماً نمایان‌گر دانش کارشناسی و سیاست‌های فرهنگی از بالا به پایین توسط سازمان‌ها و نهادهای مسئول هست، اما باید توجه داشت که دانش محلی و بوم‌شناختی افراد نیز منبع مهمی برای حفاظت از میراث فرهنگی ملموس و ناملموس به شمار می‌رود (Gerhardinger et al., 2009; Costa-Neto, 2000).

اقتصاد فرهنگ: اقتصاد فرهنگ ناظر بر شناخت مناسبات و تعاملات بین حوزه‌های تولید و آفرینش، مصرف و بازار بوده و با کشف روابط بین اقتصاد و فرهنگ راه را برای رونق و شکوفایی فرهنگی و هنری هموار می‌سازد و بیش از آن که در صدد ارزیابی و قضاوت هنجاری از اقدامات و فعالیت‌های فرهنگی و هنری باشد، به دنبال تحلیل آثار اقتصادی این فعالیت‌ها و شناسایی عوامل مؤثر بر اقدامات، سیاست‌ها، برنامه‌ها، فعالیت‌ها و مطلوبی تهای حاکم بر عرضه و تقاضای کالاهای فرهنگی و هنری است (Ganji & Heydarian, 2014). به طور کلی اقتصاد فرهنگ شامل سه سطح خرد، میانه و کلان است. در سطح خرد بیشتر زمینه‌های اجتماعی مصرف محصولات فرهنگی مطرح است. موضوعاتی چون مصرف و کنش مصرفی، ویژگی‌های شخصیتی کنشگران اجتماعی و میزان تقاضا و عوامل مؤثر بر آن در این سطح مورد بررسی قرار می‌گیرند. در سطح میانه از یک سو ساختارهای اقتصادی و از سوی دیگر زمینه‌های اجتماعی به ایفای نقش خود می‌پردازند. در واقع این سطح از اقتصاد فرهنگ در بردارنده نظام توزیعی محصولات فرهنگی است و از موضوعات برجسته آن بررسی ساز و کارهای حاکم بر نظام بازار آثار فرهنگی و هنری است. سطح کلان در اقتصاد فرهنگ نیز به سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های کلی در جهت تولیدات محصولات فرهنگی و هنری اشاره دارد که با مشارکت دولت، مردم و یا ترکیبی از هر دو انجام می‌شود. از جمله موضوعاتی که در این سطح به آن پرداخته می‌شود، عبارت‌اند از سیاست و سیاست‌گذاری فرهنگ و هنر، سیاست و سیاست‌گذاری اقتصاد، برنامه‌ریزی فرهنگی و... (همان: ۸). با توجه به ارتباط تنگاتنگی که میان تشکیلات و سیاست‌ها و نظام بودجه‌ریزی و سرمایه‌گذاری وجود دارد، میزان استقلال در حوزه تشکیلات می‌تواند به استقلال حوزه بودجه و سرمایه‌گذاری‌ها نیز منجر گردد. بدون شک هرچه نظام بودجه‌ریزی و سرمایه‌گذاری‌ها مستقل‌تر و مشخص‌تر باشد، امکان موفقیت عملکردها نیز بیشتر خواهد بود. شاخص‌های مربوط به این مؤلفه و مؤلفه حکمرانی فرهنگ، نشان‌دهنده میزان اهمیت حوزه فرهنگ در چارت سازمانی و نظام برنامه‌ریزی سازمان‌های شهری هستند که این دو بخش با توجه به فراهم‌سازی بستر شایسته برای سایر بخش‌ها در پایداری فرهنگی شهرها تأثیر چشمگیری دارند. از جمله مواردی که می‌توان در این مؤلفه مورد بررسی قرار داد عبارتند از سرانه بودجه فرهنگی به ازای هر نفر در مدیریت شهری، نسبت بودجه اختصاص یافته به بخش فرهنگ در نظام مدیریت شهری به کل بودجه شهر، نسبت بودجه تحقق

یافته در بخش فرهنگ و هنر نسبت به کل بودجه محقق شده در سایر بخش‌ها، نسبت افزایش / کاهش بودجه در بخش فرهنگ به کل بودجه افزایش / کاهش یافته، نسبت هزینه‌های مربوط به حوزه فرهنگ / هنر به کل هزینه‌های خانوارهای شهری، نسبت سرمایه‌گذاری‌ها در حوزه فرهنگ به کل سرمایه‌گذاری‌های بخش دولتی، نسبت سرمایه‌گذاری‌ها در حوزه فرهنگ توسط بخش خصوصی، نسبت سرمایه‌گذاری‌ها در حوزه فرهنگ توسط خیرین و سمن‌ها به کل سرمایه‌گذاری‌های آنان و ...

تنوع فرهنگی: تنوع فرهنگی به تفاوت‌های فرهنگی متنوعی اشاره دارد که در یک جامعه وجود دارد، از جمله تفاوت‌ها در قومیت، زبان، دین، سنت‌ها و رفتارهای اجتماعی. این تنوع غنای تجربه انسانی را نشان می‌دهد و دیدگاه‌های مختلفی را که به خلاقیت و نوآوری کمک می‌کند، فراهم می‌آورد. تنوع فرهنگی برای ترویج درک و احترام میان گروه‌های مختلف ضروری است و می‌تواند به‌طور چشمگیری به انسجام اجتماعی و توسعه اقتصادی کمک کند. موضوع محوری بحث تنوع فرهنگی این است که ما در جامعه‌ای زیست می‌کنیم که در آن ارزش‌ها و ادراکات مختلف با یکدیگر تلاقی می‌کنند. همگنی فرهنگی در اینجا وجود ندارد. حقیقت عینی درباره اهداف و ماهیت توسعه وجود ندارد؛ بلکه ادراکات متنوعی وجود دارد که باید در نظر گرفته شوند. پایداری فرهنگی در این مؤلفه به پذیرش اجتماعی و فرهنگی تصمیمات مربوط به توسعه مرتبط است (Soini & Birkland, 2014). فرض بر این است که چنین پذیرشی منجر به تعهد بلندمدت و پایدار ذی‌نفعان و تقویت حس جامعه یا هویت محلی می‌شود (Oh et al., 2005). پذیرش فرهنگی به عنوان عاملی مهم برای ترویج اجرای موفق طرح‌های توسعه به منظور دستیابی به اهداف زیست‌محیطی یا بهبود کیفیت زندگی مردم محلی دیده می‌شود (Nassauer, 2004; Schaich, 2009). در ارتباط با اهمیت تنوع فرهنگی برخی استدلال می‌کنند که تنوع ارزش‌های فرهنگی باید در هر فعالیت توسعه‌ای مورد توجه قرار گیرد تا پذیرش اجتماعی برای فعالیت‌های توسعه حاصل شود. تنوع به خودی خود یک ارزش مهم است. بنابراین، این مؤلفه به شدت خواستار روش‌های برنامه‌ریزی مشارکتی و برنامه‌های آموزشی است که به حفظ فرهنگ‌های دیاسپورا، بومی و گروه‌های اقلیت پردازد (Beckerman and Kopelowitz, 2008). برخی از شاخص‌هایی که در ارتباط با این مؤلفه می‌تواند مدنظر قرار گیرد عبارتند از نسبت برنامه‌های فرهنگی و هنری لغو مجوز شده به کل برنامه‌های اجرا شده، نسبت مجله‌ها، نشریه‌ها و روزنامه‌های خاص اقلیت‌ها به کل مجله‌ها، نشریه‌ها و روزنامه‌ها، نسبت برنامه‌های فرهنگی و هنری اجرا شده توسط اقلیت‌های قومی، مذهبی به کل برنامه‌ها، نسبت بودجه فرهنگی اختصاص یافته به اقلیت‌ها به کل بودجه فرهنگی سازمان‌های مدیریت شهری نسبت بودجه فرهنگی اختصاص یافته به فعالیت‌های خاص زنان در جامعه، نسبت برنامه‌های فرهنگی اجرا شده مربوط به (یا توسط) زنان به کل برنامه‌های اجرا شده فرهنگی.

حکمرانی فرهنگی: در نگاه اول، حکمرانی فرهنگی به نظر نمی‌رسد که با سایر حوزه‌های حکمرانی مانند حکمرانی محیط‌زیستی یا حکمرانی اقتصاد تفاوتی داشته باشد. با این حال، با توجه به موقعیت مرکزی مفهوم فرهنگ در علوم اجتماعی و علوم انسانی، باید در اینجا احتیاط کنیم. اگر فرهنگ به عنوان یک کد، به عنوان ارجاعی به روابط معنایی و مفهومی فراگیر در شیوه‌های انسانی و نهادها درک شود، آنگاه رویکرد حکمرانی فرهنگی معادل بازسازی هدایت اجتماعی تولید معنا و مفهوم خواهد بود. چنین رویکردی دسترسی خاصی به سوالات مرکزی در علوم اجتماعی و علوم انسانی فراهم می‌آورد. از سوی دیگر، اگر حکمرانی فرهنگی به معنای اصطلاح روزمره (فرهنگ) باشد، آنگاه رویکرد حکمرانی فرهنگی محدود به بازسازی هدایت سیاسی - اجتماعی نهادها یا حوزه‌هایی مانند تئاتر، اپرا، هنر و موسیقی کلاسیک خواهد بود. اگر فیلم و رسانه، موسیقی پاپ و شاید زبان و آموزش را نیز اضافه کنیم، تقریباً همان حوزه‌ای را داریم که به طور کلی تحت سیاست‌های فرهنگی قرار دارد، در این صورت، با درک بخشی از حکمرانی فرهنگی مواجه خواهیم بود. در تعریف حکمرانی فرهنگی به عنوان سیاست فرهنگی بخشی، حکمرانی فرهنگی را به گونه‌ای تعریف می‌کند که می‌توان آن را به‌طور کلی به عنوان سیاست فرهنگی دولت، به‌ویژه ترویج فرهنگ توسط دولت، درک کرد، به‌طوری که تقریباً مترادف با سیاست فرهنگی است. حکمرانی فرهنگی ... به‌عنوان دخالت مستقیم یا غیرمستقیم دولت در ترویج و مدیریت برنامه‌های سازمان‌های فرهنگی (از جمله موزه‌ها) که در مرزهای جغرافیایی خاص با ترتیبات مالی و اداری منحصر به فرد وجود دارند، تعریف می‌شود (Moon, 2001). اما در تعریف حکمرانی فرهنگی به عنوان مدیریت فرهنگی و یک شکل سیاسی از هدایت در عصر مدرن، هنریک بنگ مفهوم حکمرانی فرهنگی به معنای بسیار خاصی استفاده می‌کند: برای او، حکمرانی فرهنگی نوعی رهبری و مدیریت از بالا به پایین است. حکمرانی فرهنگی به این معناست که چگونه قدرت سیاسی باید به طور فزاینده‌ای از طریق ظرفیت‌های خود و حاکمیت مشترک عمل کند و بنابراین نیاز دارد که بر رفتار فردی و جمعی تأثیر بگذارد، آن را اصلاح کند و از آن بهره‌برداری کند تا بتواند به حاکمیت خود پایبند باشد. در واقع در نگرش بنگ، حکمرانی فرهنگی به عنوان یک مفهوم هنجاری و فرامفهومی برای مفاهیم تثبیت‌شده‌ای مانند حکمرانی خوب، حکمرانی تعاملی یا مدیریت منابع انسانی ظاهر می‌شود (Bang, 2004). حکمرانی فرهنگی به فرآیند و ساختاری اشاره دارد که در آن نهادها، متولیان و دولت‌ها به مدیریت و ترویج فرهنگ در جامعه می‌پردازند. این مفهوم شامل سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرای فعالیت‌های فرهنگی است که

می‌تواند شامل هنر، ادبیات، میراث فرهنگی، آموزش‌های فرهنگی و روابط اجتماعی باشد. نظر به این که یکی از بخش‌های اساسی که می‌تواند نشان‌دهنده میزان اهمیت حوزه فرهنگ در نظام برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های کلان باشد، چگونگی تشکیلات و سیاست‌هایی است که برای آن حوزه ایجاد شده است، بنابراین وجود یا فقدان تشکیلات منسجم و مستقل با سیاست‌ها و برنامه‌های مدون و زمان‌مند و راهبردی، نشان‌دهنده میزان اهمیت حوزه فرهنگ در نظام مدیریت شهری است. این که تشکیلات حوزه فرهنگ چه قدر به لحاظ چارت سازمانی از استقلال عملکردی برخوردار است، به چه میزان برنامه‌های حوزه فرهنگ در نظام مدیریت شهری و سازمان‌های درگیر مدون و جامع است و ... جزء نکات مهمی هستند که می‌توانند در هدایت حوزه فرهنگ در جهت پایداری و یا بالعکس تأثیرگذار باشند. مواردی چون جایگاه تشکیلاتی و سازمانی حوزه فرهنگ در ساختار مدیریت شهری، وجود برنامه راهبردی - عملیاتی در حوزه فرهنگ، وجود مدیریت و برنامه‌ریزی یکپارچه و هماهنگ در حوزه فرهنگ، وجود قوانین و مقررات ناظر بر حمایت و حفاظت از میراث فرهنگی بومی و محلی، جایگاه و نقش بخش خصوصی و عمومی در سیاست‌گذاری، مدیریت و برنامه‌ریزی حوزه فرهنگ را می‌توان موضوعاتی دانست که در حوزه حکمرانی فرهنگی در شهرها در ارزیابی پایداری فرهنگی شهرها می‌تواند مدنظر قرار گیرد.

حس تعلق به مکان: از نظر رلف مکان می‌تواند به عنوان هر نقطه محیطی تعریف شود که در زمان و فضا، اقدام‌ها، تجربیات، نیت‌ها و معانی فردی یا گروهی را گرد هم می‌آورد (Relph, 1976). یکی از ابعاد مهم یک مکان، جو محیطی^۱ آن است که اغلب به عنوان حس مکان توصیف می‌شود و به عنوان شخصیت خاص، جو و انرژی یک محیط یا محل خاص تعریف می‌گردد (Seamon, 2022). در روانشناسی محیطی، تعلق به مکان به بررسی رابطه شناختی و عاطفی فرد با محیط فیزیکی و اجتماعی می‌پردازد که نتیجه دلبستگی عاطفی و احساس علاقه و پیوند با مکان است (Hanks et al., 2020). اگرچه این حس به ابعاد حسی، ادراکی، عاطفی و شناختی تجربه انسانی مرتبط است، اما حس مکان نمی‌تواند تنها با این ابعاد تجربی به طور کامل توصیف یا درک شود. حس مکان بزرگ‌تر از اجزای محیطی و فضایی خود است و می‌تواند ویژگی‌های مثبت و منفی را برانگیزد به عنوان مثال، حس آرامش، لذت، افتخار یا حیات از یک سو؛ یا از سوی دیگر، حس بی‌قراری، ناراحتی، ترس (Seamon, 2022) یا استریل بودن. به طور کلی، حس مکان به شیوه‌های متداولی اشاره دارد که یک مکان خود را به نمایش می‌گذارد - شیوه خاصی از بودن که توسط انسان‌هایی که با آن مکان در تعامل هستند، درک، تجربه، شناخته و به یاد آورده می‌شود (Walter, 1988). تعلق به مکان که بر پایه حس مکان به وجود می‌آید، فراتر از آگاهی از استقرار در یک مکان است. این حس به پیوند فرد با مکان منجر شده و در آن انسان خود را جزئی از مکان می‌داند و اساس تجربه‌های خود از نشانه‌ها و معانی و عملکردها و شخصیت، نقشی برای مکان در ذهن خود متصور می‌سازد و مکان برای او قابل احترام می‌شود (Ajali et al., 2023). حس تعلق مکانی می‌تواند به تقویت هویت فرهنگی افراد کمک کند، زیرا احساس ارتباط با مکان و جامعه محلی می‌تواند به افراد انگیزه دهد که فرهنگ و سنت‌های خود را حفظ کنند. وقتی افراد احساس کنند که بخشی از یک مکان و تاریخ آن هستند، بیشتر به دنبال حفظ و تقویت فرهنگ خود خواهند بود. همچنین حس تعلق مکانی می‌تواند ارتباط و تعاملات اجتماعی را تقویت کند. این تعاملات به ارتباط میان گروه‌های مختلف فرهنگی و تبادل تجربیات و دانش منجر می‌شود که در نهایت باعث غنی‌تر شدن فرهنگ و افزایش پایداری آن می‌شود. افرادی که حس تعلق قوی به مکان خود دارند، غالباً در فرآیندهای تصمیم‌گیری محلی و اجتماعی شرکت می‌کنند. این مشارکت می‌تواند به ایجاد سیاست‌ها و برنامه‌هایی منجر شود که به حفظ و ترویج فرهنگ محلی کمک می‌کند. حس تعلق مکانی می‌تواند به افراد کمک کند تا در برابر تغییرات فرهنگی و اجتماعی ایستادگی کنند. در زمان‌هایی که تغییرات سریع و چالش‌های جدید وجود دارد، داشتن ارتباط محکم با مکان و فرهنگ می‌تواند به افراد نیرویی برای حفظ ارزش‌های فرهنگی‌شان بدهد.

سرمایه فرهنگی: سرمایه فرهنگی به منابع و دارایی‌های فرهنگی اشاره دارد که یک فرد یا جامعه در اختیار دارد و شامل دانش، هنر، زبان، مهارت‌ها، و تجربه‌های فرهنگی می‌شود. از نظر تراسبی، سرمایه فرهنگی به معنای ذخیره‌ای از ارزش‌های فرهنگی نهفته در یک دارایی است. این ارزش‌ها به نوبه خود می‌توانند به جریانی از تولید کالاها و خدمات در طول زمان بیانجامد (Throsby, 1999). در ارتباط با چگونگی تأثیرگذاری مؤلفه سرمایه فرهنگی بر پایداری فرهنگی می‌توان گفت که سرمایه فرهنگی به مردم کمک می‌کند تا هویت فرهنگی خود را حفظ کنند. آگاهی از تاریخ، زبان، و آداب و رسوم باعث می‌شود که افراد به ریشه‌ها و سنت‌های خود افتخار کنند و آن‌ها را به نسل‌های بعدی منتقل کنند. سرمایه فرهنگی می‌تواند به تقویت ارتباطات اجتماعی و مشارکت در فعالیت‌های فرهنگی منجر شود. وقتی افراد از دانش و تجربه‌های فرهنگی خود در اجتماعات استفاده می‌کنند، حس تعلق و همبستگی بیشتری در جامعه ایجاد می‌شود. سرمایه فرهنگی می‌تواند به عنوان منبعی از الهام برای خلاقیت و نوآوری عمل کند. هنر، ادبیات، و فرهنگ‌های مختلف می‌توانند با هم ترکیب شوند و تجربیات جدید و ایده‌های نوآورانه‌ای را به دنیا بیاورند. با بهره‌برداری از سرمایه فرهنگی، جوامع می‌توانند اقتصاد محلی خود را تقویت کنند. صنعت گردشگری، هنرهای محلی، و تولیدات فرهنگی می‌توانند به شکوفایی

اقتصادی کمک کنند و در عین حال به حفظ و ترویج فرهنگ منطقه کمک نمایند. سرمایه فرهنگی می‌تواند به جوامع کمک کند تا در برابر چالش‌هایی مانند جهانی شدن و استحاله فرهنگی ایستادگی کنند. تقویت سرمایه فرهنگی موجب افزایش آگاهی در مورد ارزش‌های فرهنگی و شکل‌دهی به هویت ملی و محلی می‌شود. همچنین سرمایه فرهنگی امکان برقراری ارتباط و تبادل تجربیات میان فرهنگ‌ها را فراهم می‌کند. این تبادلات می‌توانند به درک متقابل و احترام به تنوع فرهنگی منجر شوند و به پایداری فرهنگی کمک کنند.

زیرساخت فرهنگی: در واقع این مؤلفه نشان می‌دهد که به چه میزان مدیران و مسئولین شهر برای فراهم ساختن امکانات و زیرساخت‌های لازم در حوزه فرهنگ اهتمام داشته و جدی هستند. زیرساخت‌های فرهنگی به مجموعه‌ای از تأسیسات، منابع و نهادهایی اطلاق می‌شود که برای حمایت، توسعه و ترویج فعالیت‌های فرهنگی و هنری در یک جامعه ایجاد شده‌اند. این زیرساخت‌ها شامل موزه‌ها، کتابخانه‌ها، مرکزهای هنری، سالن‌های نمایش، دانشگاه‌ها و همچنین برنامه‌های فرهنگی و هنری می‌شود. زیرساخت‌های فرهنگی از جنبه‌های مختلف می‌توانند بر پایداری فرهنگی تأثیرگذار باشند. زیرساخت‌های فرهنگی، مانند موزه‌ها و آرشیوها، به حفظ و نگهداری آثار فرهنگی، تاریخی و هنری کمک می‌کنند. این نهادها می‌توانند به مطالعه و انتقال صحیح تاریخ و فرهنگ جامعه به نسل‌های آینده بپردازند. وجود زیرساخت‌های مناسب به برگزاری برنامه‌های فرهنگی و هنری اجازه می‌دهد. این برنامه‌ها می‌توانند شامل نمایشگاه‌ها، کنسرت‌ها و کارگاه‌های آموزشی باشند که به تقویت فرهنگ و مشارکت مردم در فعالیت‌ها کمک می‌کنند. زیرساخت‌های فرهنگی می‌توانند به عنوان فضاهای اجتماعی عمل کنند که در آن افراد با فرهنگ‌ها و تجربیات مختلف ملاقات می‌کنند و تبادل نظر می‌کنند. این فضاها می‌توانند زمینه‌ساز ایجاد ارتباطات بین فرهنگی و افزایش همبستگی اجتماعی باشند. زیرساخت‌های فرهنگی به پشتیبانی از برنامه‌های آموزشی و کارگاه‌ها کمک می‌کنند که در آن‌ها مهارت‌های فرهنگی، هنری و تاریخی آموزش داده می‌شود. این آموزش‌ها می‌توانند به آگاهی بیشتر مردم از فرهنگ خود و دیگر فرهنگ‌ها منجر شوند و حس مسئولیت اجتماعی را تقویت کنند. وجود زیرساخت‌های فرهنگی می‌تواند موجب تحریک خلاقیت در افراد و جوامع شود. فضاهای هنری و فرهنگی می‌توانند به هنرمندان و خالقان این امکان را بدهند که ایده‌های نوآورانه را به اجرا بگذارند و خلق آثار جدید را تسهیل کنند. زیرساخت‌های فرهنگی می‌توانند به ایجاد فرصت‌های شغلی و توسعه اقتصادی محلی کمک کنند. فعالیت‌های فرهنگی، از قبیل جشنواره‌ها و رویدادهای هنری، می‌توانند گردشگران را جذب کرده و به شکوفایی اقتصادی جوامع محلی کمک نمایند. همچنین زیرساخت‌های فرهنگی می‌توانند در برابر چالش‌های ناشی از جهانی شدن ایستادگی کنند. با ترویج فرهنگ‌های محلی و بومی در کنار فرهنگ‌های جهانی، می‌توان از غنای فرهنگ‌های مختلف و هویت‌های محلی حفاظت کرد. زیرساخت‌های فرهنگی ابزاری کلیدی برای پایداری فرهنگی هستند. آن‌ها با فراهم کردن امکانات، منابع و فضاهای لازم برای فعالیت‌های فرهنگی، به حفظ و تقویت فرهنگ‌ها، هویت‌ها و ارزش‌های اجتماعی کمک می‌کنند. به همین دلیل، سرمایه‌گذاری در توسعه زیرساخت‌های فرهنگی از اهمیت بالایی برخوردار است. مواردی چون تعداد کتابخانه‌های عمومی در شهر به ازای هر ۵ هزار نفر، سرانه تعداد کتاب در کتابخانه‌های عمومی شهر به ازای هر نفر، سرانه ظرفیت سالن‌های نمایش و سینما در شهر به ازای هر ۵ هزار نفر (سالن / صندلی)، تعداد گالری‌های نمایش فعالیت‌ها و محصولات فرهنگی به ازای هر ۵ هزار نفر، ضریب نفوذ اینترنت و سرعت آن در شهر، سرانه فضاهای فرهنگی به ازای هر نفر، سرانه فضاهای فرهنگی در مناطق مختلف شهر (عدالت فضایی) را می‌توان از شاخص‌های بررسی مؤلفه زیرساخت فرهنگی برشمرد.

سرزندگی و پویایی فرهنگی: در تعریفی که توسط پروژه شاخص‌های فرهنگی و هنری مؤسسه^۱ ارائه شده است، سرزندگی فرهنگی، نشانه‌ای از ایجاد، انتشار، اعتبارسنجی و حمایت از هنرها و فرهنگ به‌عنوان ابعادی از زندگی روزمره جوامع است. در این مطالعه، سرزندگی فرهنگی بر سه بعد بنا شده است که شامل فرصت‌ها، حمایت و مشارکت است. اولین بعد به "وجود فرصت‌های مشارکت فرهنگی" اشاره دارد، مصرف‌کنندگان، ذی‌نفعان یا شرکت‌کنندگان در زندگی شهری را در مرکز حیات فرهنگی قرار می‌دهد، یعنی ساکنان شهر یا منطقه مربوطه، به همراه تمام کسانی که از این فضا عبور می‌کنند (گردشگران، مهاجران، مسافران). برای تسهیل مشارکت فرهنگی، نیاز به زیرساخت فرهنگی مناسب و منابع انسانی متخصص وجود دارد، همچنین باید زمینه برای یک پویایی کارآفرینی وجود داشته باشد که محصولات / کالاهای فرهنگی و خلاقیت‌ها و خدمات فرهنگی با کیفیت را تولید کند. بعد دوم سرزندگی فرهنگی، "حمایت از مشارکت فرهنگی" است که معمولاً مسئولیت آن بر عهده مقامات محلی است و به منابع مالی اختصاص یافته به سازمان‌ها و نهادهای فعال در بخش‌های فرهنگی و خلاق اشاره دارد. اهمیتی که مقامات به زندگی فرهنگی و کیفیت زندگی می‌دهند (که عموماً از طریق فرصت‌های استراحت و توسعه فردی ناشی از فرهنگ و خلاقیت بیان می‌شود)، از درصد بودجه محلی اختصاص یافته به حمایت از سازمان‌ها و نهادهای فرهنگی نمایان می‌شود و سومین بعد سرزندگی فرهنگی، مشارکت فرهنگی است. مفهوم مشارکت فرهنگی گسترده است و شامل مشارکت فعال و غیرفعال، مشارکت عمده یا داوطلبانه و همچنین

مشارکت غیر عمدی و گاه به گاه می‌شود. سرزندگی فرهنگی به شدت تحت تأثیر سطح مشارکت فرهنگی قرار دارد، که نشانه‌ای از مشارکت مدنی و درجه دموکراتیزه شدن یک جامعه است (Marinescu, 2021).

تاب‌آوری فرهنگی: تاب‌آوری به‌طور معمول به‌عنوان نوعی مقاومت در زمان بحران یا رشد کردن با وجود شرایط نامساعد درک می‌شود (Welter-Enderlin & Hildenbrand, 2016 in Trummer & Uhlig, 2025). براون بر ماهیت تحول‌آفرین تاب‌آوری تأکید می‌کند. از نظر وی، تاب‌آوری فرهنگی به معنای بازگشت به وضعیت پیش از بحران یا پیش از فاجعه نیست و همچنین به معنای محافظت از خود در برابر پیامدهای یک فاجعه نیست. عنصر تحول‌آفرین تاب‌آوری فرهنگی در یادگیری و توسعه برای پاسخگویی مؤثر به لحظات بحران بر اساس پتانسیل خود نهفته است. تاب‌آوری فرهنگی به شرایطی می‌پردازد که در آن جوامع می‌توانند به خوبی با بحران‌ها و چالش‌ها کنار بیایند (Brown, 2015). تاب‌آوری فرهنگی را می‌توان به‌عنوان قابلیت یک سیستم فرهنگی (که شامل فرآیندهای فرهنگی در جوامع مرتبط است) برای جذب سختی‌ها، مقابله با تغییر و ادامه توسعه تعریف کرد. بنابراین تاب‌آوری فرهنگی هم استمرار و هم تغییر را در بر می‌گیرد: اختلالاتی که می‌توانند جذب شوند، دشمنی نیستند که باید از آن‌ها اجتناب کرد، بلکه شریک در رقص پایداری فرهنگی هستند (Holtorf, 2018). در تعریفی دیگر، تاب‌آوری فرهنگی، توانمندی درک و پیش‌بینی شرایط بحرانی، سازگاری با شرایط ناگوار، توانمندی حل مسئله و تغییر و تداوم تحول تابع تجارت کسب شده به کمک اسلوب‌های فرهنگی است (khodamoradi et al., 2021). از نظر کرین تاب‌آوری فرهنگی را می‌توان توانایی حفظ معیشت‌هایی دانست که نیازهای مادی و اخلاقی (نرمال) را در مواجهه با فشارها و شوک‌های عمده؛ چه زیست‌محیطی، سیاسی، اقتصادی یا غیره، برآورده می‌سازد (Crane, 2010). این تعریف به تمامیت تجربه‌های هنجاری ذهنی احترام می‌گذارد و به این نکته اذعان می‌کند که زندگی مردم برای خودشان معنایی دارد، در عین حال تغییرات در رفتارها، ارزش‌ها و نهادهای اجتماعی که در پویایی فرهنگی نهفته است را نیز در نظر می‌گیرد. از این رو، فقدان تاب‌آوری فرهنگی می‌تواند به "تحول فرهنگی" منجر شود. بنابراین، تحول فرهنگی زمانی مشاهده خواهد شد که شوک‌هایی رخ دهد که باعث ایجاد شکاف‌ها یا ناهماهنگی‌ها در ارتباطات بین نهادهای اجتماعی، ارزش‌های نرمال و شیوه‌های زندگی روزمره شود. چنین شکاف‌هایی به ناچار به نوعی حل و فصل خواهند شد، اما لزوماً به طور روان یا بدون ایجاد ناآرامی‌های اجتماعی نخواهد بود. خدامردی و دیگران با ابهام از مدل شاخص‌های تاب‌آوری اجتماعی کاتر و مؤلفه‌های تاب‌آوری اجتماعی مدل کوهن، مؤلفه‌های تاب‌آوری فرهنگی را عبارت می‌داند از تعلق فرهنگی و ریشه‌دار بودن، اعتماد، تعهد، حس غرور و جمع‌گرایی (khodamoradi et al., 2021). منظور از تعلق فرهنگی و ریشه‌دار بودن ناظر بر این است که به یک قومیت و فرهنگ مشخص تعلق داریم. مؤلفه اعتماد یعنی این احساس که آنچه از اصول فرهنگی آموخته‌ایم، ما را در مقابل مشکلات توانمند ساخته است. منظور از تعهد یعنی این که برای آرمان‌های قومی، گروهی و حفظ، بقا و آرامش آن تمام تلاش خود را خواهیم کرد. حس غرور یعنی آن که فرهنگ به ما آموخته است برای تجربه غرور به استقبال شرایط ناگوار برویم و از آن فرار نکنیم و جمع‌گرایی یعنی توانایی کار کردن با دیگران، استفاده از تجارت و قدرت ذهنی و جسمانی دیگران برای حل مشکلات.

مشارکت فرهنگی: مشارکت به معنای درگیری ذهنی و عاطفی و فعال اشخاص در موقعیت‌های گروهی جهت ارائه پندها و تلفیق بهینه زمان و منابع، تصمیم‌گیری و کنش در راستای تحقق یک هدف مطلوب است. این مهم مستلزم درگیر شدن افراد و تبدیل شدن موضوع به دغدغه شخصی و پذیرش مسئولیت در قبال آن مسأله است. با توجه به این که حوزه فرهنگ دارای وسعت معنایی و عملکردی است و به نوعی با تمامیت زندگی انسان‌ها سر و کار دارد، هر چه تعداد بیشتری از شهروندان و آحاد جامعه نسبت به حوزه فرهنگ دغدغه داشته باشند و با این حوزه درگیری شوند، بدون شک زمینه بهتری برای توسعه فرهنگی در سطح جامعه فراهم خواهد شد. شاخص‌هایی که در زیر بدان‌ها اشاره شده است، بخشی از داده‌هایی است که می‌تواند مشارکت فرهنگی را مورد بررسی قرار دهد. شاخص‌های دیگری نیز در بخش‌های دیگر وجود دارند که ارتباط نزدیکی با مشارکت فرهنگی شهروندان دارند که به عنوان نمونه مشارکت در کمیته‌های منتخب فرهنگی، مشارکت در تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری و ... را می‌توان برشمرد که در بخش‌های پیشین بدان‌ها اشاره گردیده است. تعداد سمن‌های فرهنگی فعال به کل تعداد سمن‌ها در شهر، تعداد افرادی که به صورت حرفه‌ای درگیر فعالیت‌های فرهنگی و هنری هستند، تعداد افرادی که به صورت نیمه وقت و شغل دوم درگیر فعالیت‌های فرهنگی و هنری هستند، تعداد افراد آماتور و افرادی که برای تفریح و فراغت درگیر فعالیت‌های فرهنگی و هنری هستند، تعداد برنامه‌های فرهنگی اجرا شده توسط انجمن‌های صنفی و تخصصی به کل برنامه‌ها، تعداد نمایندگان جامعه مدنی به کل اعضاء در کمیته‌های منتخب تصمیم‌گیری، تعداد نمایندگان بخش خصوصی به کل اعضاء در کمیته‌های منتخب تصمیم‌گیری، تعداد نمایندگان اقلیت‌های قومی و مذهبی به کل اعضاء در کمیته‌های منتخب تصمیم‌گیری، تعداد نمایندگان بانوان به کل اعضاء در کمیته‌های منتخب تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری فرهنگی.

تعاملات فرهنگی: منظور از تعاملات فرهنگی به اشتراک‌گذاری ایده‌ها، سنت‌ها و آداب و رسوم بین فرهنگ‌های مختلف است. این امر موجب درک متقابل، احترام و همکاری می‌شود و با غنی‌سازی بافت فرهنگی جوامع، نقش مهمی ایفا می‌کند. این مؤلفه به شکستن کلیشه‌ها کمک می‌کند، احترام متقابل را تقویت می‌کند و بستری برای به اشتراک‌گذاری دانش و سنت‌ها ایجاد می‌کند (Setiawan et al., 2024). یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های حوزه فرهنگ، انتشار اندیشه‌ها و ایده‌ها و به طور کلی دستاوردهای مادی و معنوی یک حوزه فرهنگ به سایر حوزه‌ها و تغییر و تحولاتی است که در درون فرهنگ‌ها بر این اساس ایجاد می‌شود. در واقع بخش عظیمی از غنای فرهنگی یک جامعه و فرهنگ به میزان ارتباطات و تعاملاتی است که آن فرهنگ با سایر فرهنگ‌ها داشته است. این تعاملات و ارتباطات فرهنگی بستر و زمینه‌ای را فراهم می‌نماید تا فرهنگ‌های مختلف بتوانند با اکتساب ویژگی‌های مثبت سایر حوزه‌های فرهنگی بر میزان غنای خود بیفزایند. به خصوص در زمانه کنونی که فرایندهای جهانی با حاکم نمودن فضای جریان‌ها بر فضای مکان‌ها، بسیاری از موانع و محدودیت‌های فرهنگی را از بین برده‌اند، دیگر فرهنگ‌ها و حوزه‌های فرهنگی نمی‌توانند با تنبیدن مرزهای جغرافیایی و سیاسی به دور خود، به زندگی خود ادامه دهند. گسترش تعاملات و ارتباطات فرهنگی می‌تواند زمینه مناسبی را برای شهروندان جهت آشنایی با ابعاد مثبت و منفی فرهنگ خود و سایر فرهنگ‌ها فراهم سازد و در طولانی مدت می‌تواند بر میزان تنوع و غنای فرهنگ محلی بیفزاید. برخی از شاخص‌های که می‌توان برای سنجش تعاملات فرهنگی شهرها مورد مطالعه قرار داد عبارتند از: نسبت گروه‌های فرهنگی و هنری با عملکرد بین‌المللی به کل گروه‌ها، نسبت گروه‌های فرهنگی و هنری با عملکرد ملی به کل گروه‌ها، نسبت برنامه‌های فرهنگی / هنری بین‌المللی اجرا شده در شهر به کل برنامه‌های اجرا شده، نسبت برنامه‌های فرهنگی / هنری ملی اجرا شده در شهر به کل برنامه‌های اجرا شده، نسبت فیلم‌های خارجی نمایش داده شده در سینماهای شهر به کل فیلم‌ها، نسبت گردشگران خارجی وارد شده به شهر برای هر ۱۰۰۰ نفر جمعیت، نسبت دانشجویان خارجی شهر به کل دانشجویان.

۴- بحث و نتیجه‌گیری

با گذشت نزدیک به ۵ دهه از شکل‌گیری نظریه توسعه پایدار، مباحث در خصوص مفهوم، ابعاد و شاخص‌های آن همچنان ادامه دارد و در این میان، یکی از مباحثی که طی دو دهه اخیر مدنظر سازمان‌های جهانی چون یونسکو و محققان قرار گرفته است، جایگاه و نقش فرهنگ در توسعه پایدار و مفهوم توسعه پایدار فرهنگی است. در حالی که ابعاد محیطی، اقتصادی و اجتماعی، تقریباً از همان ابتدا در کانون مفهوم توسعه پایدار قرار داشته‌اند، با این حال، مباحث متعدد و مداومی در خصوص لزوم اضافه شدن بعد چهارمی تحت عنوان بعد فرهنگی به ابعاد سه‌گانه نظریه توسعه پایدار وجود دارد. علی‌رغم این که طی سال‌های اخیر، به حوزه فرهنگ به عنوان بعد چهارم توسعه پایدار توجه گردیده است، ولی متأسفانه در خصوص مؤلفه‌ها و محورهای پایداری فرهنگی و چگونگی سنجش آن و شاخص‌های مرتبط بسیار کم صحبت شده است و مرور پژوهش‌های انجام شده در خصوص توسعه پایدار و توسعه پایدار شهری در سطح ملی و بین‌المللی نیز گویای آن است که تعداد مقالات و پژوهش‌های مربوط به بعد فرهنگی توسعه پایدار نسبت به سایر ابعاد بسیار کمتر است.

بر این اساس با توجه به ناکامی‌ها و شکست‌ها طی سال‌های اخیر در دست‌یابی به توسعه پایدار در سطح جهانی و به موازات آن تلاش‌ها برای شناخت دلایل آن، توجه به جایگاه فرهنگ در دست‌یابی به توسعه پایدار به طور روزافزونی گسترش یافته است. در برخی پژوهش‌ها، بر ضرورت در نظر گرفتن فرهنگ به عنوان بعد (ستون) چهارم توسعه پایدار در کنار ابعاد سه‌گانه اجتماعی و اقتصادی و محیطی تأکید شده است (Sabatini, 2019; Nurse, 2006; Keith, 2006). در برخی دیگر از پژوهش‌ها، فرهنگ به عنوان یک میانجی و واسطه در نظر گرفته شده است که نقش محرک فرایندهای پایداری را دارد. در واقع در این رویکرد، پایداری اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی، توسط فرهنگ ایجاد خواهد شد (Dessein et al., 2007; Galpin et al., 2015; Packalen, 2010; Soini & Dessein, 2016). در رویکردی دیگر، بر خلاف دو رویکرد بالا، نقش فرهنگ بسیار ارتقاء یافته است و فرهنگی به بعد فراگیر پایداری تبدیل گردیده است. در این رویکرد، پایداری در فرهنگ تعبیه می‌شود و به تمدن زیست‌فرهنگی منجر می‌شود (Dessein et al., 2007; Soini & Dessein, 2016).

این سه نوع نگاه به جایگاه فرهنگ، اگرچه به صورت جداگانه ارائه شده‌اند، اما در عین حال می‌توانند گویای روند تکاملی نقش آفرینی فرهنگ در پایداری جهانی باشند. در واقع مرور روندهای فوق‌الذکر گویای آن است که به مرور زمان فرهنگ تبدیل به عنصری کلیدی در فرایند توسعه پایدار جهانی و پایداری شهرها به ویژه در کشورهای توسعه یافته گردیده است. این تغییرات را نظر سویی و دزاین و سویی و برکلند در قالب مفاهیمی چون تاب‌آوری بوم-فرهنگی، تمدن بوم-فرهنگی و حرکت از شرایط انسان‌محور به سمت شرایط بوم‌محور، حرکت از حالت ثابت‌تر به حالات پویاتر مدنظر قرار داده‌اند (Soini & Dessein, 2016; Soini & Birkeland, 2014). به نظر سویی و دزاین به دنبال حرکت و تغییر از رویکرد اول به سمت رویکردهای دوم و سوم، تأکید بر بوم‌محوری، ادغام جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی و زیست محیطی و نیز پویایی کلی و تنوع افزایش می‌یابد. در حالی که در اولین رویکرد هدف توجه کافی و برابر به جنبه‌های فرهنگی (مانند حقوق فرهنگی،

سرمایه فرهنگی و غیره) در تحقیقات و سیاست‌گذاری‌های مرتبط به پایداری است، رویکرد دوم حاوی درک نقش کارکردی‌تر فرهنگ در زمینه گسترده‌تر پایداری است، اما هدف بیشتر یافتن رویکردهای حساس فرهنگی / اصلاح‌گرایانه‌تر به پایداری است و در رویکرد سوم، هدف ترویج تحول جامعه به سمت شرایط پایداری، گسترش درک طبیعت به عنوان شکلی از سرمایه انسانی به سمت یک سازنده فرهنگ (پایدار) است. این تغییر همچنین بیانگر این است که در حالی که رویکرد اول و دوم به فرهنگ به عنوان یک نتیجه یا بخشی از فرآیند توسعه (پایدار) با یک هدف معین می‌پردازد، در رویکرد سوم بیشتر بخشی از یک فرآیند دائماً در حال تحول است که هدف آن تغییر است. در این فرایند به مرور زمان، سیاست‌ها متنوع‌تر و چندلایه‌تر و بنابراین پیچیده‌تر می‌شوند. این پیچیدگی نه تنها در سیاست‌ها و روش‌های حکمرانی، بلکه در جهت‌گیری‌های پژوهشی نیز منعکس می‌شود، که از رویکردهای محدود رشته‌ای به سمت رویکردهای چندرشته‌ای، میان‌رشته‌ای و فرارشته‌ای بودن گسترش می‌یابد.

این مطالعه با هدف کمک به شناخت مفهوم پایداری فرهنگی و به طور خاص شناسایی مؤلفه‌ها و محورهای مهم پایداری فرهنگی در مناطق شهری انجام گردید. با توجه به کمبود جدی پژوهش‌های مرتبط با موضوع در سطح ایران و نیاز به شناخت و درک جایگاه فرهنگ در ایجاد پایداری شهری در ایران و کمک به زمینه‌سازی برای انجام پژوهش‌های بیشتر در ارتباط با جایگاه فرهنگ در پایداری شهرها، انجام این پژوهش را می‌توان مهم تلقی نمود. کمبود سابقه آکادمیک موضوع به زبان فارسی باعث گردیده است تا در حوزه سیاست‌گذاری و حکمرانی شهری نیز حوزه فرهنگ به ندرت به عنوان موضوعی مهم و شایسته توجه مدنظر مدیران قرار گیرد و مرور منابع داخلی در ارتباط با پایداری شهری و توسعه پایدار نیز نشان می‌دهد که عموماً بعد فرهنگی پایداری، ذیل بعد اجتماعی آن قرار گرفته است و در شاخص‌های ارائه شده نیز، وجه اجتماعی نسبت به وجه فرهنگی آن غلبه پیدا کرده است. در واقع می‌توان گفت که با توجه به رویکردهای سه‌گانه‌ای که در بخش نظری معرفی گردیدند، جایگاه فرهنگ در توسعه پایدار را می‌توان همان جایگاه رویکرد اول (فرهنگ در توسعه پایدار) دانست و برای حرکت به سمت رویکردهای دوم و سوم به نظر راه درازی باید پیموده شود.

این پژوهش با توجه به این کمبودها، کانون توجه خود را بر شناسایی و معرفی مؤلفه‌ها و محورهای پایداری فرهنگی (با تأکید بر مناطق شهری) معطوف نموده است. یافته‌های این پژوهش گویای آن است که مؤلفه‌های اصلی سنجش پایداری فرهنگی را می‌توان در ۱۲ مؤلفه اصلی شامل ۱- هویت فرهنگی ۲- زیرساخت فرهنگی ۳- گفت‌وگو و تعاملات فرهنگی ۴- میراث فرهنگی ۵- تنوع فرهنگی ۶- سرزندگی فرهنگی ۷- مشارکت فرهنگی و ۸- سرمایه فرهنگی ۹- حکمرانی فرهنگی ۱۰- اقتصاد فرهنگ ۱۱- تاب‌آوری فرهنگی ۱۲- حس تعلق به مکان دسته‌بندی نمود. از این ۱۲ مؤلفه شناسایی شده، ۱۱ مؤلفه در بررسی منابع فارسی و انگلیسی مشترک بوده‌اند و تنها یک مورد اختلاف میان آن‌ها وجود داشته است. گفت‌وگو و تعاملات فرهنگی در ادبیات فارسی و تاب‌آوری فرهنگی در ادبیات انگلیسی. شاید با کمی تسامح بتوان این دو مؤلفه را نیز با یکدیگر تلفیق نمود. همان‌گونه که پیشتر عنوان گردید تاب‌آوری فرهنگی به توانایی یک فرهنگ در مواجهه با تغییرات، چالش‌ها و تهدیدات اشاره دارد. این تاب‌آوری معمولاً از طریق حفظ هویت فرهنگی، انطباق با شرایط جدید و نوآوری شکل می‌گیرد. به عبارتی، تاب‌آوری فرهنگی به یک فرهنگ اجازه می‌دهد تا نه تنها در برابر فشارها مقاومت کند، بلکه با تغییرات سازگار شود و به رشد خود ادامه دهد. از سوی دیگر، تعاملات فرهنگی به تبادل و ارتباط بین فرهنگ‌های مختلف، شامل مبادله ایده‌ها، رسوم، هنر و زبان اشاره دارد که این تعاملات می‌توانند به شکل‌های مختلفی رخ دهند. یکی از محورهای اشتراک این دو مؤلفه موضوع یادگیری و انطباق است. از طریق تعاملات فرهنگی، فرهنگ‌ها می‌توانند از یکدیگر یاد بگیرند. این تبادل می‌تواند به ایجاد روش‌های جدید برای رسیدگی به چالش‌ها و مشکلات و افزایش تاب‌آوری فرهنگی کمک کند. همچنین فرهنگ‌ها می‌توانند با بهره‌گیری از تجربیات دیگران، خود را با تغییرات محیطی و اجتماعی انطباق دهند. تعاملات فرهنگی، به ویژه وقتی که فرهنگ‌های مختلف در کنار هم زندگی می‌کنند، می‌تواند موجب تقویت هویت فرهنگی شود. این امر به تاب‌آوری کمک می‌کند؛ زیرا هویت قوی‌تر باعث می‌شود که یک فرهنگ بتواند در برابر فشارها استقامت بیشتری نشان دهد. هنگامی که فرهنگ‌ها با یکدیگر تعامل می‌کنند، تجارب مشترک و داستان‌های مشترک شکل می‌گیرد که به تقویت پیوندها و حس تعلق به جامعه کمک می‌کند. تعاملات فرهنگی می‌توانند به ترکیب و خلاقیت‌های جدیدی منجر شود. فرهنگ‌ها می‌توانند به یکدیگر الهام بخشند و ایده‌ها و روش‌های جدیدی برای حل مشکلات و افزایش تاب‌آوری ایجاد کنند. از آنجا که فرهنگ‌ها با چالش‌های جدید روبه‌رو می‌شوند، تعاملات فرهنگی می‌توانند به نوآوری‌های اجتماعی و فرهنگی، به ویژه در زمینه‌های هنری، علمی و اجتماعی منجر شود. در زمان‌های بحران، تعاملات فرهنگی می‌تواند موجب همبستگی و همفکری بین گروه‌های مختلف شده که این امر به تاب‌آوری فرهنگی کمک شایانی می‌کند. همچنین تعاملات فرهنگی می‌تواند فضایی را فراهم آورد که در آن فرهنگ‌ها از یکدیگر حمایت کنند و در این فرایند تاب‌آوری بیشتری را تجربه کنند. به طور کلی می‌توان گفت که تعاملات فرهنگی نه تنها تاب‌آوری فرهنگی را تقویت می‌کند، بلکه آن را به سمت نوآوری و انطباق هدایت می‌کند. این دو مؤلفه به یکدیگر وابسته‌اند و توسعه هر یک می‌تواند به بهبود دیگری منجر شود.

۵- سپاس‌گزاری

از حمایت‌های معنوی دانشگاه حکیم سبزواری در انجام این پژوهش تشکر و قدردانی می‌گردد.

۵- فهرست منابع

- اجلی، زهرا؛ ترابی، زهره؛ نبوتی، هومن. (۱۴۰۲). تبیین الگوهای ادراک حسی مؤثر بر حس تعلق به مکان در طراحی مدارس استثنایی. معماری و شهرسازی ایران، ۱۴ (۲): ۸۱-۹۳.
- ارمغان، سیمین. (۱۳۹۸). ارزیابی شاخص‌های اجتماعی- فرهنگی در پایداری گردشگری روستاهای شهرستان نور. راهبردهای توسعه روستایی، ۳۶ (۳): ۳۴۷-۳۶۲.
- امانپور، سعید، رمضان پور اسعدیه، خاطره، رضوی، سیده معصومه، محقق، زهرا. (۱۴۰۰). ارزیابی و تحلیل وضعیت پایداری شهر اهواز با تأکید بر عملکرد مدیریت شهری. سرزمین، ۱۸ (۷۲): ۶۵-۸۲.
- براتی ناصر (۱۳۷۷). توسعه فرهنگی پایدار فصلنامه برنامه‌ریزی و بودجه. ۲ (۱۲): ۸۶-۷۱
- حبیب‌پور گتایی، کرم. (۱۴۰۱). صورت‌بندی تجربی شاخص‌های پایداری اجتماعی و فرهنگی شهر تهران. توسعه محلی (روستائی- شهری)، ۱۴ (۲): ۳۷۱-۳۹۴.
- خاکپور، براتعلی، شریف زاده اقدم، ابراهیم، شیخی، عبدالله. (۱۳۹۷). ارزیابی عملکرد مدیریت شهری در پایداری اجتماعی - فرهنگی محلات شهر پیرانشهر. مطالعات جامعه شناختی شهری، ۸ (۲۸): ۱۳۳-۱۶۴.
- خداامادی، صادق؛ مداحی، محمدابراهیم؛ احدی، حسن؛ بشارت، محمد علی؛ مظاهری تهرانی، محمد مهدی. (۱۴۰۰). مقدمه بر مفهوم‌پردازی تاب‌آوری فرهنگی. مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، ۱۱ (۳۸): ۲۷۶-۲۹۷.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا، مهدوی، داوود و پور طاهری، مهدی. (۱۳۸۹). ارزیابی پایداری گردشگری در روستاهای تاریخی - فرهنگی ایران با تأکید بر پارادایم توسعه پایدار گردشگری. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری. ۵ (۱۴): ۱-۳۹.
- زارع، نگار؛ باقریان، عسل؛ کاراحمدی، مهران. (۱۴۰۲). تأثیر مؤلفه‌های پایداری فرهنگی در تزیینات و ساختار کالبدی در خانه‌های ارامنه (دوره صفوی). مطالعات میان‌رشته‌ای معماری ایران، ۲ (۴): ۱۴۱-۱۶۳.
- سخنی‌نیا، روشنک؛ کرمی، اسلام؛ رفیعیان، مجتبی؛ جوان فروزنده، علی. (۱۳۹۸). بررسی شاخص‌های کیفی پایداری فرهنگی در پیوند با شاخص‌های کمی تراکم کالبدی (مطالعه موردی: سه مجموعه مسکونی در کلانشهر تبریز). دانش شهرسازی، ۳ (۳): ۱۰۹-۱۳۰.
- شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۸۹). شاخص‌های راهبردی، ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی، کارگروه تدوین شاخص‌های فرهنگی صالحی میلانی، ساسان، محمدی، مریم. (۱۳۹۰). تدوین شاخص‌های سیاستگذاری با هدف تحقق پایداری فرهنگی، موردپژوهی منطقه‌ی کلانشهری تهران. مدیریت شهری، ۲۷. ۴۱-۵۸.
- صالحی میلانی، ساسان؛ محمدی، مریم. (۱۳۸۹). اهداف و شاخص‌های تحقق پایداری فرهنگی. نامه معماری و شهرسازی، ۳ (۵): ۸۱-۹۹.
- صلاحی مهر، فرزانه؛ هاشم پور، پریسا. (۱۴۰۲). سنجش کیفیت مجتمع‌های مسکونی از منظر پایداری فرهنگی در معماری؛ مطالعه موردی: مجتمع مسکونی آسمان و ستارخان در تبریز. معماری و شهرسازی پایدار، ۱۱ (۱): ۱۰۱-۱۲۶.
- عابدی جعفری، عابد، امیری، مجتبی. (۱۳۹۸). فرا ترکیب، روشی برای ستر مطالعات کیفی. روش‌شناسی علوم انسانی، ۲۵ (۹۹): ۷۳-۸۷.
- عظیمی هاشمی، مژگان، اعظم کاری، فائزه، و شریعتی مزینانی، سعید. (۱۳۹۱). مؤلفه‌های اجتماعی - فرهنگی شهر زیارتی پایدار، مورد مطالعه شهر مشهد. مطالعات اجتماعی/ایران، ۶ (۳-۴): ۱۳۵-۱۶۰.
- فرح بخش دقیق، رضا؛ محمدی، مریم. (۱۴۰۲). بررسی ابعاد پایداری فرهنگی و تدوین چارچوب مفهومی آن؛ مروری بر برنامه‌ی جامع فرهنگی شهر تهران. هنر مدیریت سبز، ۲ (۱): ۶۱-۷۳.
- کرمی، اسلام، رفیعیان، مجتبی، جوان فروزنده، علی، سخنی‌نیا، روشنک. (۱۳۹۸). پایداری فرهنگی، تراکم و گونه‌شناسی مسکن؛ مطالعه موردی: نمونه‌هایی از عرصه‌های مسکونی کلان‌شهر تبریز. مطالعات شهر ایرانی اسلامی، ۱۰ (۳۸): ۶۵-۷۴.
- گنجی، محمد و حیدریان، امین. (۱۳۹۳). سرمایه فرهنگی و اقتصاد فرهنگ. فصلنامه علمی راهبرد، ۲۳ (۳): ۷۷-۹۷.
- محمدی، شاهرخ؛ سروش، علی. (۱۴۰۰). احیای بناهای تاریخی، راهکاری برای نیل به پایداری فرهنگی - اجتماعی و اقتصادی شهرها. پژوهش‌های مرمت و معماری ایرانی اسلامی، ۴ (۱۰): ۱۲-۲۶.

- مختاری ملک آبادی، رضا، موصوصی، نفیسه، حسینی، سید علی، غلامی محمد. (۱۳۹۳). سنجش و ارزیابی شاخص‌های پایداری اجتماعی - فرهنگی در شهرهای استخراجی، مطالعه موردی شهر استخراجی عسلویه. پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۵(۱۹)، ۹۱-۱۱۰.
- مظاهری، محمد مهدی؛ کاوسی، محمد اسماعیل؛ چلوش‌باشی، فرزانه. (۱۳۸۷). معرفی مدل‌هایی برای برنامه‌ریزی فرهنگی. پژوهش‌های مدیریت راهبردی بهار، ۱۵ (۳۹): ۳۰-۴۹.
- موحد، علی، کمان رودی، موسی، ساسان پور، فرزانه، قاسمی کفرودی، سجاد. (۱۳۹۳). بررسی پایداری محله‌های شهری (مطالعه موردی: منطقه ۱۹ شهرداری تهران). پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری، ۲(۴): ۵۴۱-۵۵۸.
- میمندی پاریزی، صدیقه. (۱۳۹۶). مطالعه تطبیقی سطح پایداری در محلات قدیم و جدید شهری (نمونه موردی: محلات بافت قدیم و جدید شهر کرمان). آمایش محیط، ۱۰(۳۹): ۷۷-۱۰۴.
- نادری، احمد، چیت ساز، محمد جواد، شیرعلی، ابراهیم. (۱۳۹۴). فراتر کتب پژوهش‌های انجام شده در حوزه هویت دینی. فصلنامه مطالعات ملی، ۱۶(۶۳): ۴۴-۲۷.
- نجفی، فرشته، منجدی، فاطمه، نیک‌پیما، نسربین. (۱۳۹۲). متاستر تحقیقات کیفی در پرستاری - یک مطالعه مروری. تحقیقات کیفی در علوم سلامت، ۲ (۴): ۳۲۰-۳۳۵.
- نظم‌فر، حسین، پاشازاده، اصغر. (۱۳۹۷). ارزیابی سطح پایداری محله‌های مسکونی در نواحی پیرا-شهری (مطالعه موردی: شهر اردبیل). جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، ۲۹(۱): ۴۳-۶۴.
- هارونی، حانیه؛ هارونی، راضیه؛ کارآحمدی، مهران. (۱۴۰۲). مقایسه تطبیقی کلیساها و مساجد شهر اصفهان (دوره صفویه) با رویکرد پایداری فرهنگی بر اساس شاخص‌های (سبکی، کالبدی و تزئینات). جستارنامه فرهنگ و هنر اسلامی، ۳ (۷): ۶۵-۸۵.

References

- Abedijafari, A., & Amiri, M. (2019). Meta-Synthesis as a Method for Synthesizing Qualitative Researches. *Methodology of Social Sciences and Humanities*, 25(99), 73-87. doi: 10.30471/mssh.2019.1629. [In Persian]
- Agenda 21 for Culture, (2012). Rio + 20 and culture. Advocating for Culture as a Pillar of Sustainability. An Initiative by the Committee on Culture of United Cities and Local Governments – UCLG. Barcelona.
- Ajali, Z., Torabi, Z. and Sobouti, H. (2023). Sensory perception patterns affecting the sense of place attachment in the design of special needs schools. *Journal of Iranian Architecture & Urbanism (JIAU)*, 14(2), 81-93. doi: 10.30475/isau.2023.334001.1897 [In Persian]
- Al-Shami, H. W., Al-Alwan, H. A., & Abdulkareem, T. A. (2024). Cultural sustainability in urban third places: Assessing the impact of Co-operation in Science and Technology in cultural third places. *Ain Shams Engineering Journal*, 15(3), 102465. https://doi.org/10.1016/j.asej.2023.102465
- Amanpour, S; Ramazanpour A, K; Razavi, S. M; Mohaghghheh, Z. (2021). "Evaluation and Analysis of the Sustainability Status of Ahvaz City with Emphasis on Urban Management Performance." *Zamin*, 18(72): 65-82. [In Persian]
- Apostol, O., Mäkelä, H., & Vinnari, E. (2023). Cultural sustainability and the construction of (in) commensurability: cultural heritage at the Roșia Montană mining site. *Critical Perspectives on Accounting*, 102577. https://doi.org/10.1016/j.cpa.2023.102577
- Armaqan, S. (2019). Evaluation of Cultural and Social Characteristic of the Nour Township in Stability of Tourist Villages. *Rural Development Strategies*, 6(3), 347-362. doi: 10.22048/rdsj.2020.169619.1776. DOI: 10.22048/RDSJ.2020.169619.1776 [In Persian]
- Axelsson, R., Angelstam, P., Degerman, E., Teitelbaum, S., Andersson, K., Elbakidze, M., & Drotz, M. K. (2013). Social and cultural sustainability: Criteria, indicators, verifier variables for measurement and maps for visualization to support planning. *Ambio*, 42, 215-228. https://doi.org/10.1007/s13280-012-0376-0
- Azimi-Hashemi, M., Shariati, S. and Azam-Kari, F. (2013). Socio-Cultural Dimensions of a Sustainable Pilgrimage City Case of Mashhad. *Journal of Iranian Social Studies*, 6(3-4), 131-156. [In Persian]
- Bang, H. P. (2004). Culture governance: governing self reflexive modernity. *Public administration*, 82(1), 157-190. https://doi.org/10.1111/j.0033-3298.2004.00389.x
- Barati, N. (1998). "Sustainable Cultural Development." *Quarterly Journal of Planning and Budgeting*, 2(12): 71-86. [In Persian]
- Bekerman, Z., & Kopelowitz, E. (Eds.). (2008). Cultural education-cultural sustainability: Minority, diaspora, indigenous and ethno-religious groups in multicultural societies. Routledge.
- Brocchi, D. (2010). The cultural dimension of sustainability. Religion and dangerous environmental change: Transdisciplinary perspectives on the ethics of climate and sustainability, 145.

- Chiu, R. L. (2004). Socio cultural sustainability of housing: a conceptual exploration. *Housing, theory and society*, 21(2), 65-76. <https://doi.org/10.1080/14036090410014999>
- Crane, T. A. (2010). Of models and meanings: Cultural resilience in social-ecological. *Ecology and Society*, 15(4). <https://www.jstor.org/stable/26268225>
- Doubleday, N; Mackenzie, F; & Dalby, S. (2004). Reimagining sustainable cultures: Constitutions land and art. *The Canadian Geographer*, No.48 (40). <https://doi.org/10.1111/j.0008-3658.2004.00067.x>
- Duxbury, N & Gillette, E. (2007). Culture as a key dimension of sustainability: Exploring concepts, themes, and models. <http://www.CreativeCityNetworkofCanada.org/WorkingPaperNo1/cultureandcommunities.ca/resources/publications.html>.
- Fakhrulddin, H. S., Al-Alwan, H. A., & Fadhil, A. (2023). Towards cultural sustainability: The potency of 'The Thousand and One Nights' in reviving the imageability of Baghdad city. *Ain Shams Engineering Journal*, 14(1), 101807. <https://doi.org/10.1016/j.asej.2022.101807>
- Farahbakhsh Daghigh, R; Mohammadi, M. (2023). "Examining the Dimensions of Cultural Sustainability and Developing Its Conceptual Framework: A Review of the Comprehensive Cultural Program of Tehran." *Green Management Art*, 2(1): 61-73. **[In Persian]**
- Galpin, T., Whittington, J. L., & Bell, G. (2015). Is your sustainability strategy sustainable? Creating a culture of sustainability. *Corporate Governance*.
- Ganji, M. and Heydarian, A. (2014). Cultural Capital and Economy of Culture. *Strategy*, 23(3), 77-97. **[In Persian]**
- Ge, Y., Lu, C., & Gao, H. (2023). Constructing an Indicator System for Cultural Sustainability in Chinese Cities under the Objective of Urban Renewal and Capability Measurement. *Sustainability*, 15(18), 13571. <https://doi.org/10.3390/su151813571>
- Habibpour Gatabi, K. (2023). Empirical Formation of the Indicators of Social and Cultural Sustainability of Tehran City. *Community Development (Rural and Urban)*, 14(2), 371-394. Doi: 10.22059/jrd.2022.349186.668761 **[In Persian]**
- Hanks, L., Zhang, L., & Line, N. (2020). Perceived similarity in third places: Understanding the effect of place attachment. *International Journal of Hospitality Management*, 86, 102455. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2020.102455>
- Harouni, Hanieh; Harouni, Razieh; Karahmadi, Mehran. (2023). Comparative analysis of churches and mosques in the city of Isfahan (Safavid period) with a focus on cultural sustainability based on the indices of style, structure, and ornamentation. *Journal of Islamic Culture and Art*, 3(7), 65-85. **[In Persian]**
- Hawkes, J. (2001). The fourth pillar of sustainability: Culture's essential role in public planning. *Common Ground*.
- Heersmink, R. (2023). Materialised identities: Cultural identity, collective memory, and artifacts. *Review of Philosophy and Psychology*, 14(1), 249-265. <https://doi.org/10.1007/s13164-021-00570-5>
- Hernández, A. P. P. (2019). The impact of culture on sustainable development. *UNIE Business Research*, 8(3), 268-286. <https://doi.org/10.3926/hdb.235>
- Holtorf, C. (2018). Embracing change: how cultural resilience is increased through cultural heritage. *World archaeology*, 50(4), 639-650. <https://doi.org/10.1080/00438243.2018.1510340>
- Hosagrahar J. (2017). Culture: At the Heart of SDGs, *The UNESCO Courier*.
- Hristov, I., & Chirico, A. (2022). The cultural dimension as a key value driver of the sustainable development at a strategic level: An integrated five-dimensional approach. *Environment, Development and Sustainability*, 1-18. <https://doi.org/10.1007/s10668-022-02345-z>
- Jackson, M. R., Herranz, J., & Kabwasa-Green, F. (2006). Cultural vitality in communities: Interpretation and indicators. *Culture, Creativity, and Communities Program*, The Urban Institute.
- Joseph, J. E. (2013). Cultural identity. *The encyclopedia of applied linguistics*, 1586-1590.
- Karami, I., Rafieian, M., Javan Frozandeh, A., Sakhinia, Roshanak. (2020). Cultural Sustainability, Density and Housing Typology; Case study : Residential Areas of Tabriz Metropolis. *Iranian Islamic city studies*, 38(0), 65-74. Doi: 20.1001.1.2228639.1398.10.38.5.1 **[In Persian]**
- Keith, N. (2006). Culture as the fourth pillar of sustainable development. London: Commonwealth Secretariat, Marlborough House, Pall Mall.
- Khakpour, B.A; Sharifzadeh Aqdam, E; Sheikhi, A. (2018). "Evaluation of Urban Management Performance in the Socio-Cultural Sustainability of Neighborhoods in Piranshahr City." *Urban Sociological Studies*, 8(28): 133-164. **[In Persian]**
- khodamoradi, S. , maddahi, M. E. , ahadi, H. , besharat, M. A. and mazaheri tehrani, M. M. (2021). Conceptualization of cultural resilience. *Strategic Studies of public policy*, 11(38), 276-297. **[In Persian]**
- Laine, M. (2016). Culture in sustainability—defining cultural sustainability in education. *Discourse and communication for sustainable education*, 7(2), 52-67.

- Loach, K., & Rowley, J. (2022). Cultural sustainability: A perspective from independent libraries in the United Kingdom and the United States. *Journal of Librarianship and Information Science*, 54(1), 80-94. <https://doi.org/10.1177/0961000621992824>
- Marinescu, A. B. (2021). THE CULTURAL VITALITY OF CITIES-2021 EDITION.
- Mazaheri, M. M; Kavousi, M. I; Chavosh Bashi, F. (2008). Introduction of models for cultural planning. *Strategic Management Research*, Spring, 15(39), 30-49. **[In Persian]**
- Mirmandi Parizi, S. (2017). A comparative study of sustainability levels in old and new urban neighborhoods (Case study: Old and new neighborhoods of Kerman city). *Environmental Organization*, 10(39), 77-104. **[In Persian]**
- Mohammadi, Sh; Soroush, A. (2021). "Restoration of Historical Buildings: A Solution for Achieving Cultural, Social, and Economic Sustainability in Cities." *Researches in Restoration and Iranian Islamic Architecture*, 4(10): 12-26. **[In Persian]**
- Mokhtary Malek abadi, R. , Marsosi, N. , Hosaini, A. and Gholami, M. (2016). Assessing social and cultural sustainability in the extractive cities (Case: extractive city Asaloooye). *Spatial Planning*, 5(4), 1-16. Doi: 20.1001.1.22287485.1394.5.4.1.8 **[In Persian]**
- Montalto, V., Sacco, P. L., & Saisana, M. (2022). Cultural, creative, and sustainable cities: Assessing progress and measurement perspectives. *Sustainability*, 14(7), 4246. <https://doi.org/10.3390/su14074246>
- Moon, M. J. (2001). Cultural governance: A comparative study of three cultural districts. *Administration & Society*, 33(4), 432-454. <https://doi.org/10.1177/0095399701334003>
- Movahedi, A. , Kamanroodi, M. , sasanpur, F. and ghasemi kafrudi, S. (2014). Investigating the sustainability of urban neighborhoods Case studies; 19th district of Tehran municipality). *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 2(4), 541-558. doi: 10.22059/jurbangeo.2014.53600 **[In Persian]**
- Nadarajah, M. Y., Tomoko, A., & Yamamoto, A. T. (2007). Urban crisis: Culture and the sustainability of cities (No. Sirsi) i9789280811254). Institute of Advanced Studies. Ishikawa International Cooperation Research Centre.
- Naderi, A., Chit Saaz, M. J., & Shirali, E. (2015). A meta-analysis of research conducted in the field of religious identity. *National Studies Quarterly*, 16(63), 27-44. 20.1001.1.1735059.1394.16.63.2.0 **[In Persian]**
- Najafi, F., Monjazebi, F., & Nikpayma, N. (2013). A meta-synthesis of qualitative research in nursing: A review study. *Qualitative Research in Health Sciences*, 2(4), 320-335. **[In Persian]**
- Nassauer, J. I. (2004). Monitoring the success of metropolitan wetland restorations: cultural sustainability and ecological function. *Wetlands*, 24(4), 756-765. [https://doi.org/10.1672/0277-5212\(2004\)024\[0756](https://doi.org/10.1672/0277-5212(2004)024[0756)
- Nazmfar, H. and Pashazadeh, A. (2018). Assessing the Sustainability of Residential Neighborhoods in Peri-urban Areas. *Geography and Environmental Planning*, 29(1), 43-64. doi: 10.22108/gep.2018.98009.0 **[In Persian]**
- Nurse, K. (2006). Culture as the fourth pillar of sustainable development. *Small states: economic review and basic statistics*, 11, 28-40.
- Oh, D. S., Kim, K. B., & Jeong, S. Y. (2005). Eco-industrial park design: a Daedeok Technovalley case study. *Habitat International*, 29(2), 269-284. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2003.09.006>
- Opoku, A. (2015). The role of culture in a sustainable built environment. *Sustainable operations management: Advances in strategy and methodology*, 37-52. https://doi.org/10.1007/978-3-319-14002-5_3
- Osman, A. (2022). Empirical measure of cultural sustainability. *Applied Geography*, 145, 102745. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2022.102745>
- Palang, H., Soini, K., Printsman, A., & Birkeland, I. (2017). Landscape and cultural sustainability. *Norsk Geografisk Tidsskrift-Norwegian Journal of Geography*, 71(3), 127-131. <https://doi.org/10.1080/00291951.2017.1343381>
- Pilotti, L., & Rinaldin, M. (2004). Culture & arts as knowledge resources towards sustainability for identity of nations and cognitive richness of human being.
- Relf, E. (1976). Place and placelessness. Pion Limited, 156.
- Roknodin eftekhari, A. R. , mahdavi, D. and poor taheri, M. (2011). Sustainability Assessment of tourism in cultural-historical villages of Iran with an emphasis on sustainable tourism development paradigm. *Tourism Management Studies*, 5(14), 1-39. 20.1001.1.23223294.1389.5.14.1.3 **[In Persian]**
- Rosenstein, C. (2011). Cultural development and city neighborhoods. *City, culture and society*, 2(1), 9-15. <https://doi.org/10.1016/j.ccs.2011.02.002>
- Sabatini, F. (2019). Culture as fourth pillar of sustainable development: Perspectives for integration, paradigms of action. *European Journal of Sustainable Development*, 8(3), 31-31. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2019.v8n3p31>
- Sakhinia, R., Karami, I., Rafieian, M., & Javan Forouzandeh, A. (2019). The Qualitative Indicators of the Cultural Sustainability In Relation to the Quantitative Indicators of the Physical Density (Case Study: The Three Residential Complexes in Tabriz Metropolis). *Urban Planning Knowledge*, 3(3), 109-130. doi: 10.22124/upk.2019.14027.1262. **[In Persian]**

- Salahimehr, F. and hashempour, P. (2023). Measuring the quality of residential complexes from the perspective of cultural sustainability in architecture; Case study: Aseman and Sattarkhan residential complex in Tabriz. *Journal of Sustainable Architecture and Urban Design*, 11(1), 101-126. doi: 10.22061/jsaud.2023.9709.2150. **[In Persian]**
- Salehi Milani, S; Mohammadi, M. (2010). "Objectives and Indicators for Achieving Cultural Sustainability." *Architecture and Urbanism Letter*, 3(5): 81-99. **[In Persian]**
- Salehi Milani, Sasan, & Mohammadi, Maryam. (2011). Developing policy indicators aimed at achieving cultural sustainability: A case study of the Tehran metropolitan area. *Urban Management*, 27, 41-58. **[In Persian]**
- Sapta, I. K. S., Sudja, I. N., Landra, I. N., & Rustiarini, N. W. (2021). Sustainability performance of organization: Mediating role of knowledge management. *Economies*, 9(3), 1–16. <https://doi.org/10.3390/economies9030097>
- Schaich, H. (2009). Local residents' perceptions of floodplain restoration measures in Luxembourg's Syr Valley. *Landscape and Urban Planning*, 93(1), 20-30. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2009.05.020>
- Seamon, D. (2022). Sense of place. *The International Encyclopedia of Geography. People, the Earth, Environment and Technology*. John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.21248/gkif-jb>, 87.
- Setiawan, E., Chatamallah, M., & Wiksana, W. A. (2024). The Meaning of Cross-Cultural Communication Experience of International Students on Pesantren-Based Campuses. *Jurnal Komunikasi*, 19(1), 133-146. <https://doi.org/10.20885/komunikasi.vol19.iss1.art8>
- Soini, K., & Birkeland, I. (2014). Exploring the scientific discourse on cultural sustainability. *Geoforum*, 51, 213-223. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2013.12.001>
- Soini, K., & Dessein, J. (2016). Culture-sustainability relation: Towards a conceptual framework. *Sustainability*, 8(2), 167.
- Supreme Council of the Cultural Revolution. (2010). Strategic indicators, dimensions, and components of culture: Working group on the development of cultural indicators. **[In Persian]**
- Tajfel, H. (1972). Social categorization, English manuscript of La catégorization sociale. *Introduction à la psychologie sociale*, 1.
- Tanguay, G. A., Rajaonson, J., Lefebvre, J. F., & Lanoie, P. (2010). Measuring the sustainability of cities: An analysis of the use of local indicators. *Ecological Indicators*, 10(2), 407-418. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2009.07.013>
- Throsby, D. (1999). Cultural capital. *Journal of cultural economics*, 23, 3-12.
- Throsby, D. (2008). Linking ecological and cultural sustainability. *Int. J. Divers. Organ. Communities Nations* 8 (1), 15–20.
- Trummer, M., & Uhlig, M. (2025). Intangible Heritage as a Factor of Cultural Resilience in Rural Areas of Germany. *Handbook on Intangible Cultural Practices as Global Strategies for the Future*, 539.
- UNESCO. (2016). Global report on culture for sustainable urban development.
- UNESCO.(2005). United Nations decade of education for sustainable development (2005–2014). *International Implementation Scheme*. Paris: UNESCO. <https://doi.org/10.1080/15330150591004571>
- Walter, E.V. (1988). *Placeways: A Theory of the Human Environment*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Weiland, U. (2006). Sustainability Indicators and Sustainable Development. In: Wuyi, W., Krafft, T., Kraas, F.: *Global Change, Urbanization and Health*. China Meteorological Press, Beijing, pp. 241 – 250.
- Wu, S. R., Fan, P., & Chen, J. (2016). Incorporating culture into sustainable development: A cultural sustainability index framework for green buildings. *Sustainable Development*, 24(1), 64-76. <https://doi.org/10.1002/sd.1608>
- Yang, Byoung-E. (2001). "Sustainable development indicators and cultural indicators", in *Culture in Sustainability of Cities III*. Cheongju: Cheongju Cultural Promotion Foundation and IICRC, pp. 80–82.
- Zare, N. , bagherian, A. and Kar Ahmadi, M. (2023). The influence of cultural sustainability components on decorations and physical structure in Armenian houses (Safavid period). *Interdisciplinary Studies of Iranian Architecture*, 2(4), 141-163. doi: 10.22133/isia.2024.440839.1069. doi:10.22133/isia.2024.440839.1069 **[In Persian]**
- Zheng, X., Wang, R., Hoekstra, A. Y., Krol, M. S., Zhang, Y., Guo, K., ... & Wang, C. (2021). Consideration of culture is vital if we are to achieve the Sustainable Development Goals. *One Earth*, 4(2), 307-319. DOI: 10.1016/j.oneear.2021.01.012
- Zimmer, L. (2006). Qualitative meta-synthesis: a question of dialoguing with texts. *Journal of Advanced Nursing*, 53(3): 311-318. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2006.03721.x>
- Ziyadeh, M. (2018). Assessment of urban identity through a matrix of cultural landscapes. *Cities*, 74, 21-31. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2017.10.021>